אישים באגרות הראי"ה

הרב בן ציון ידלר

המגיד הירושלמי, המשגיח הראשי מטעם הרב קוק על הפרשת תרומות ומעשרות · תרל"ב–תשכ"ב (1871–1962)

30 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

רבי בן ציון גולדברג-ידלר (נכתב גם "יאדלר") נולד בירושלים בח' בכסלו תרל"ב (1871), לרבי יצחק זאב ידלר, מחבר 'תפארת ציון' על המדרש רבה. הרב ידלר למד בישיבת 'עץ חיים', ובשנת תרנ"ד (1894) הוסמך לרבנות בידי הרב שמואל סלנט ובית דינו. כבר בצעירותו נודע כדרשן, ובשנת תרס"ב (1902) מינה אותו הרב סלנט ל"מגיד מישרים" בירושלים. דרשותיו, ובעיקר דרשת תשעה באב, משכו קהל רב.

הרב ידלר פעל רבות למען המצוות התלויות בארץ, ועבר בין המושבות, ממטולה ועד באר טוביה, כדי להדריך את האיכרים. בשנים תרע"ב-תרע"ג נשלח בידי הרב קוק למושבות השומרון והגליל, ובשנת תרע"ד השתתף במסע המושבות (ראו בפרשת מסע המושבות בגליל (תרע"ד)). בשנת תרע"ח הקים את בית הספר החרדי הראשון לבנות בארץ. נפטר בט"ו באב תשכ"ב (1962), ונקבר בהר המנוחות.

הרב קוק על הרב ידלר

הרב ידלר היה זרועו המעשית של הרב קוק בתחום המצוות התלויות בארץ. הרב ידלר היה ממונה מטעם רבני ירושלים על השוק שם, ובהסכמת הרב קוק גם המשגיח הראשי על התרומות והמעשרות ביפו ובמושבות (כרך ב', אגרת תנב). הרב קוק מציג אותו לפני המושבות כאיש "העומד בראש השגחת עניני הכשרות במצות התלויות בארץ" (כרך ב', אגרת שסה), ושוב ושוב מכנה אותו "ציר אמונים" (כרך ב', אגרת תקפ; כרך ד', אגרת איב).

השוק בירושלים היה בעיני הרב קוק המפתח לכל העניין, כי שם נמכר יבול המושבות. כשהרב ידלר רצה לעזוב, השיב לו הרב קוק מיד: "חלילה, חלילה לו לעזוב את משמרתו הקדושה, בענין פקוח השוק, כי זהו היסוד העיקרי להקים מעמד שמירת המצות התלויות בארץ" (כרך א', אגרת שו). וכשהשמירה בירושלים נחלשה, כתב לו: "יתאמץ ויתחזק כ"ת, ודי אתנו" (כרך ב', אגרת תסד). הוא גם ביקש מן הרב חיים ברלין לחזק את ידי "המשגיח הראשי" (כרך ב', אגרת תכח).

בשנים תרע"ב-תרע"ג שלח הרב קוק את הרב ידלר למושבות השומרון והגליל, עם מכתבים לוועדים (כרך ב', אגרת תנג; כרך ב', אגרת תנד; כרך ב', אגרת תקפב), ולד"ר ארתור רופין, כדי שיורה לחוות המשרד הארץ-ישראלי לתת לו להפריש את היבול (כרך ב', אגרת תקפו). בסוף השנה הודה הרב קוק למושבות הגליל על הכבוד שנתנו לשליח (כרך ב', אגרת תר). הרב קוק ראה צורך שהנסיעה הזאת תהיה קבועה: "ככל שנה נחוץ הוא שיסע כ"ת במושבות עם מכתבים ממני" (כרך ב', אגרת תקלו). גם מן הגולה, בימי המלחמה, זירז אותו "שאל ירף ידיו מעבודתו בקודש" (כרך ב', אגרת תשלא).

באגרות אליו עולים גם פרטי ההלכה של עבודת ההשגחה: השקדים, שאין לתת להם הכשר בלי בירור (כרך ב', אגרת שפח); המשמש והתפוזים, שרובם של נכרים (כרך ב', אגרת תלו; כרך ב', אגרת תקז);

החשש ממכירה פומבית של התרומות, שמא יגיעו לידי ישראל (כרך ב', אגרת תקפז). ופעם ביקש ממנו הרב קוק מנעל חליצה מבית הדין בירושלים, לחליצה דחופה "של מקום עיגון" (כרך ב', אגרת תקנג).

היו שהתלוננו על הרב ידלר. כשרב פתח תקווה כתב עליו בשנת תר"פ, השיב הרב קוק שגם הוא שמע שהרב ידלר "נטה לצדי דרכים". אבל מפני שהעבודה הזאת "צריך נסיון וזריזות, והוא נתמחה בכך זה כמה שנים", לא הרחיק אותו, אלא הוסיף ממונה נוסף "שוקט ודובר שלו" (כרך ד', אגרת תתקפז). כעבור כמה חודשים שלח אותו הרב קוק שוב אל המושבות, כמו בימי יפו (כרך ד', אגרת איב).

האגרות

כרך א', אגרת שו: להרב ידלר, בסיוון תר"ע: חלילה לו לעזוב את הפיקוח על השוק. על השמיטה {{parshiyot/shmita-5670}}: הרב קוק מצטער שאנשים מן הצד התערבו, ומבקש לפעול בשקט.

"חלילה, חלילה לו לעזוב את משמרתו הקדושה, בענין פקוח השוק"

כרך ב', אגרת שסה: למושבה באר יעקב, בתמוז תרע"א: הרב ידלר נוסע לסדר את הפרשת התרומות והמעשרות, והרב קוק מבקש לקבל אותו.

"העומד בראש השגחת עניני הכשרות במצות התלויות בארץ"

כרך ב', אגרת שפח: להרב ידלר, באלול תרע"א: אין לתת הכשר לשקדים בלי בירור. יש לשמור על המצב שבו כל מה שבא לירושלים מתוקן.

"מובן הדבר שאי אפשר לתן להם הכשרים בלא בירור כראוי"

כרך ב', אגרת תכח: להרב חיים ברלין, בסיוון תרע"ב: השוק בירושלים הוא המרכז של מכירת יבול המושבות, ולכן יש לחזק את ידי המשגיח הראשי, הרב ידלר.

"לחזק את ידי המשגיח הראשי הרב ר' בנציון ידלר נ"י"

כרך ב', אגרת תלו: להרב ידלר, בסיוון תרע"ב: המשמש בשוק עדיין ברובו של נכרים. על נסיעתו למושבות.

"ע"ד המישמיש, כפי הנראה עדיין עומד הדבר לע"ע בחזקת רוב של נכרים"

כרך ב', אגרת תמג: להרב ידלר, בתמוז תרע"ב: הרב קוק מקווה שגם במוצא ובסביבות ירושלים יצטרפו להחלטות הוועדים על התרומות והמעשרות.

"ע"ד החוברת של החלטות הועדים"

כרך ב', אגרת תנב: למושבות הגליל, באלול תרע"ב: הרב קוק שולח את הרב ידלר, המשגיח הראשי מטעמו, לתקן את הפרשת התרומות והמעשרות.

"והנה כעת נוסע הוא לגליל, מקום מושבותיכם, בשליחותי"

כרך ב', אגרת תנג: לוועד זכרון יעקב, באלול תרע"ב: לסדר את הפרשת התרומות והמעשרות כמו ביהודה, ולקבל את הרב ידלר.

"במושבות שביהודה ב"ה סדרי תיקוני המצות התלויות בארץ עומדים על בסיס נכון"

כרך ב', אגרת תנד: לוועד חדרה, באלול תרע"ב: הרב ידלר נוסע לפקח על הפרשת התרומות והמעשרות, כמו שכבר מוסדר במושבות יהודה.

"הענין זה הוא תפארת לישראל ועז ומשגב לסחר הישוב החביב"

כרך ב', אגרת תסד: להרב ידלר, במרחשון תרע"ג: הרב קוק מצטער שהשמירה בירושלים נחלשה, ומבקש ממנו להתחזק.

"בכ"ז יתאמץ ויתחזק כ"ת, וד' אתנו"

כרך ב', אגרת תקו: ככל הנראה להרב ידלר, באדר ראשון תרע"ג: בפתח תקווה יש מיעוט שאינו מעשר. בירושלים יש לחזק את השמירה בשוק.

"לירושת"ו אין זה נוגע, רק שצריך לחזק שמירת השוק שלא יתקבל למכור בלא הכשר"

כרך ב', אגרת תקז: ככל הנראה להרב ידלר, באדר ראשון תרע"ג: תפוזים שמסופק אם הם של ישראל אינם צריכים הכשר, כי רובם של נכרים.

"ע"ד תפ"ז המסופקים אם אינם של ישראל, לא אמרתי לדרוש הכשר"

כרך ב', אגרת תקכח: לרב יונתן בנימין הורוויץ, בניסן תרע"ג: לתיקון התרומות והמעשרות צריך השגחה תדירה, והרב ידלר מוכשר לכך מאוד.

"והרב ר"ב ידלר נ"י מוכשר לזה מאד"

כרך ב', אגרת תקלו: להרב ידלר, באייר תרע"ג: בכל שנה נחוץ שייסע במושבות עם מכתבי הרב קוק.

"והנני רואה שככל שנה נחוץ הוא שיסע כ"ת במושבות עם מכתבים ממני"

כרך ב', אגרת תקנג: ככל הנראה להרב ידלר, בסיוון תרע"ג: הרב קוק מבקש שבית הדין בירושלים יעשה לו מנעל חליצה, לחליצה דחופה.

"צריכה להיות פה אחר ש"ק הבע"ל חליצה, של מקום עיגון"

כרך ב', אגרת תקפ: לרב ברוך מרקוס, רב חיפה, באלול תרע"ג: הרב ידלר נוסע עכשיו לגליל בענייני התרומות והמעשרות.

"שהוא ציר אמונים מובהק ונאמן מאד"

כרך ב', אגרת תקפב: לוועדי מושבות הגליל, באלול תרע"ג: הרב קוק שולח שוב את הרב ידלר, שעומד לצדו בתיקון השוק במושבות יהודה.

"וכעת הנני שולח ציר אמונים, הרב ר' בנציון נ"י"

כרך ב', אגרת תקפג: לרבני ערי הקודש ומושבות הגליל, באלול תרע"ג: הרב קוק מקווה לבוא לגליל בחורף, ובינתיים שולח את הרב ידלר.

"וכעת להחל בסיור הענין נוסע בזה בשליחותנו ציר אמונים, הרב ר' בנציון שליט"א"

כרך ב', אגרת תקפו: לד"ר ארתור רופין, באלול תרע"ג: בקשה לתת לרב ידלר מכתב לכל החוות, שיתנו לו להפריש את היבול, ומאה פרנק להוצאות הנסיעה.

"שליחותי הרב המוכ"ז ר' בנציון ידלר לתקן את היבול של המושבות הגליליות"

כרך ב', אגרת תקפז: להרב ידלר, באלול תרע"ג: הרב קוק חושש ממכירה פומבית של התרומות והמעשרות, שמא יימכרו לישראל או לחשודים.

"ע"ד הנהגה כללית של מכירת התרומ"ע חוששני מאד"

כרך ב', אגרת תקצז: לד"ר יעקב טהון, באלול תרע"ג: תודה על הסיוע לרב ידלר בתיקון יבול החוות.

"על הסיוע אשר נתן לנו בעבודת תקון יבול החוות ע"י שלוחנו הרב ר' בנציון נ"י"

כרך ב', אגרת תר: ליושבי מושבות הגליל, בערב ראש השנה תרע"ד: תודה על הכבוד שנתנו לרב ידלר, ועל ההחלטות לתקן את התרומות והמעשרות.

"לשלוחנו הרב היקר ר' בנציון נ"י, שסייר ובקר את המושבות הנכבדות הנ"ל"

כרך ב', אגרת תרה: להרב ידלר, בתשרי תרע"ד: צער על פטירת הרידב"ז {{parshiyot/ridbaz-shmita}}. על האתרוגים {{parshiyot/etrogim}} והשקדים מפתח תקווה: קשה לאסור אותם בדיעבד.

"שלו' וברכה וגמח"ט לכ' ידידי הרב ר' בנציון ידלר נ"י"

כרך ב', אגרת תריב: לרב הורוויץ, במרחשון תרע"ד: על מסע המושבות, שתוכנן יחד עם הרב ידלר.

"וכאשר מאז דברנו בזה ע"י צירנו הרב ר"ב ידלר נ"י"

כרך ב', אגרת תרלו: לאגודת 'הפרדס' ולוועד פתח תקווה, בטבת תרע"ד: לסדר את התרומות והמעשרות במסחר, והרב ידלר יבאר את הפרטים.

"שמתי דברים בפי ציר אמונים הרב ר' בנציון יאדלער שי'"

כרך ב', אגרת תשכט: לד"ר רופין, באייר תרע"ה, מסנט גאלן {{parshiyot/st-gallen}}: בקשה לתת גם השנה מכתב לרב ידלר לכל המושבות והחוות.

"לתן מכתב על יד שלוחנו הרב ר' בנציון ידלר נ"י"

כרך ב', אגרת תשל: ליושבי המושבות ביהודה ובגליל, באייר תרע"ה: שימשיכו לתקן את התרומות והמעשרות על ידי הרב ידלר.

"וע"י ציר-אמונים מאז הרב ר' בנציון ידלר נ"י"

כרך ב', אגרת תשלא: להרב ידלר, באייר תרע"ה, מסנט גאלן: שלא ירפה, וייסע גם השנה במושבות יהודה והגליל.

"באתי בזה לזרז את כת"ר שאל ירף ידיו מעבודתו בקודש"

כרך ד', אגרת תתקפז: לרב ישראל אבא ציטרון, רב פתח תקווה, במרחשון תר"פ: על התלונות על הרב ידלר. מפני ניסיונו לא הורחק, אבל מינו ממונה נוסף.

"לא מלאני לבי להעבירו לגמרי"

כרך ד', אגרת איב: לאיכרים, לכורמים ולסוחרי יבול הארץ, בשבט תר"פ, מירושלים: הרב קוק שולח שוב את הרב ידלר, הממונה הראשי על תיקון התרומות והמעשרות.

"והנני שולח בזה כמאז ציר אמונים, זריז בעבודת הקודש הרב ר' בנציון ידלר"

ראו גם

על מסע המושבות בגליל, שהרב ידלר השתתף בו. (למעשייה)

על רבי בן ציון ידלר (המכלול). (בן ציון ידלר)

כל האגרות בנושא מצוות התלויות בארץ. (לדף הנושא)

נוסח האגרות – עם ביאור

30 האגרות שבהן נזכר הרב ידלר, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו סיון תר"ע - יפו **נמען:** הרב בן ציון ידלר

הרב קוק מורה לרב ידלר לא לעזוב את משמרתו בפיקוח על השוק, שהוא יסוד שמירת המצוות התלויות בארץ. הרב קוק מצטער שאנשים מן הצד התערבו בעניין השמיטה בלי ידיעתו. אין להכביד על המושבות, שכבר נהגו בהיתר. הרב קוק רצה לצאת ידי כל הדעות, אבל זה בלתי אפשרי. הרב קוק מבקש להעביר את צערו לרבני בית הדין.

עיקרי הדברים

- חשיבות הפיקוח על השוק.
- צער על התערבות בלי ידיעתו.
- אין להכביד על המושבות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו סיון תרעי"ן.

ידידי היקר הרב ר'[4] בנציון יאדלער [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי, שליחו של הרב קוק לפיקוח על התרומות והמעשרות; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י[5], שלו'[6].

הגיעני כעת ממש מכתבו, והנני ממהר להשיבו, שחלילה, חלילה לו לעזוב את משמרתו הקדושה, בענין פקוח השוק, כי זהו היסוד העיקרי להקים מעמד שמירת המצות התלויות בארץ.

ובענין השביעית, [מחלוקת השמיטה של תר"ע] צר לי מאד, שנתערבו בזה אנשים מן הצד, שלא מידיעתי ורצוני, באופן המסבב לי עגמ"נ[7], כי כל ישעי וחפצי לכבד כל יראי ד' ות"ח[8]. ומהראוי לפעול שלא להכביד על בני המושבות, מאחר שכבר הונהג ההיתר, ויש להם על מה שיסמכו, עכ"פ[9] במקום דחק נורא ועצום כזה. ויש לחוש ללעז הראשונים, שכבר נהגו בקולא זו. ודי יודע, כי הייתי חפץ להחמיר לצאת ידי כל הדעות, אבל ראיתי שהוא דבר שא"א[10] כלל וכלל, וכל מי שיהי'[11] בפנים הענין כמוני לא יוכל לחשוב דרך אחר בשו"א[12] וענין. ואנו צריכים להתאמץ בדרכים המקשרים את לבבות עם קדוש אלינו, כדי שיהיו דברינו נשמעים בכל דרכי ד' ויסודות תוה"ק[13].

ע"כ[14] יראה כת"ר[15] לפעול שיהי' הכל בהשקט, למען השי"ת[16] וכבוד אה"ק[17], ויודיע לכי'[18] רבני הבד"צ[19] את צערי הגדול, על הדברים אשר יצאו שלא ברצוני וידיעתי. והשי"ת[20] ישפך על עמו ועל יראיו רוח חן ושלו'[21] למען עמו ונחלתו, כנה"י[22] ונפש דוש"ת[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ר' - רבי

5. נ"י – נרו יאיר
6. שלו' – שלום
7. עגמ"נ – עגמת נפש
8. ות"ח – ותלמידי חכמים
9. עכ"פ – על כל פנים
10. שא"א – שאי אפשר
11. שיהי' – שיהיה
12. בשו"א – בשום אופן
13. תוה"ק – תורתנו הקדושה
14. ע"כ – על כן
15. כת"ר – כבוד תורתו
16. השי"ת – השם יתברך
17. אה"ק – ארץ הקודש
18. לכ' – לכבוד
19. הבד"צ – הבית דין צדק
20. והשי"ת – והשם יתברך
21. ושלו' – ושלום
22. כנה"י – כנפשו היקרה
23. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שסה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' תמוז תרע"א - ראשון לציון **נמען:** מושבת באר יעקב

הרב בן ציון ידלר, שאחראי על הכשרות בשוק בירושלים, נוסע לסדר את הפרשת תרומות ומעשרות מהמושבות. התושבים יתקנו את מה שנשלח בידי השוחט ר' שלמה מרמלה, ויקבלו ממנו תעודת הכשר.

עיקרי הדברים

- סידור הפרשת תרומות ומעשרות בבאר יעקב.
- תעודות הכשר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ראשון לציון ת"ו[2], ט' תמוז תרע"א[3].

לכבוד יושבי המושבה היקרה באר יעקב [ראו (כרך א', אגרת קנ)] ת"ו, שלו'[4] וברכה.

כאשר נוסע בזה כ'[5] הרב ר'[6] בנציון נ"י[7] ידלר, [המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] העומד בראש השגחת עניני הכשרות במצות התלויות בארץ בשוק אשר בעקו"ת[8] ירושלים ת"ו, לתקן כעת את הסדר של כל הענינים הטעונים תיקון תרומ"ע[9] הנשלחים מהמושבות לירושלים, וכאשר כל הדברים שבמושבות ת"ו עושה הוא הכל בהסכמתי ועצתי בע"ה[10], וענין סדר התיקון לבד מה שהיא זכות הרבים גדול מאד, הוא ג"כ[11] טובה גדולה וכבוד גדול להמושבות ת"ו, שכל עניני השוק שבירושלים ת"ו יהי'[12] הכל בבטחון וכשרות, וכן כל מה שנשלח מהמושבות לשארי מקומות, ע"כ[13] יהיו נא נזהרים לתקן כל הנשלח ע"י[14] השו"ב[15] המופלג ר' שלמה נ"י מרמלה ת"ו, ויקבלו ממנו תעודת הכשר כאשר הי'[16] נהוג עד כה. והשי"ת[17] ישלח ברכתו במעשי ידיכם, ותתכוננו בארץ חמדה בכל טוב סלה, בנפש דו"ש[18] והצלחתכם בכל לב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אב"ד דעה"ק יפו והמושבות ת"ו.

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
4. שלו' - שלום
5. כ' - כבוד
6. ר' - רבי
7. נ"י - נרו יאיר
8. בעקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
9. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
10. בע"ה - בעזרת השם
11. ג"כ - גם כן
12. יהי' - יהיה

13. ע"כ - על כן
14. ע"י - על ידי
15. השו"ב - השוחט ובודק
16. הי' - היה
17. והשי"ת - והשם יתברך
18. דו"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שפח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה אלול תרע"א **נמען:** הרב בן ציון ידלר

על השקדים: אין לתת הכשר בלי בירור. יש להמשיך את המעמד שלפיו הכול בא לירושלים מתוקן, וזה גם מחזק את ההפרשה בסביבה. על מכתב מקטרה שהבליט 'לירושלים': יש להעיר שבמקומות אחרים מתקנים לפני המכירה, כדי שלא ייראה שאין צורך בהשגחה בשאר מקומות.

עיקרי הדברים

- כשרות השקדים.
- תיקון לפני הבאה לירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ה אלול תרע"א[2].

כוח"ט[3] וכט"ס[4] לידידי הרב החריף ושנון יקר בתו"י[5], מו"ה[6] בנציון יאדלר [המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י[7], שלו'[8] וברכה.

קבלתי מכתבו ע"ד[9] השקדים, ועד כה לא עלתה עדיין בידי לברר את דבר הכשרם, והנני מחכה היום אולי נוכל לברר הדברים, ואצוה לר"פ המשגיח להודיע לכ"ת[10]. מובן הדבר שאי אפשר לתן להם הכשרים בלא בירור כראוי.

בכלל מחוייב הדבר שנחזיק המעמד, שיבא לירושלים ת"ו[11] הכל מתוקן, כאשר כבר בארתי לכבודו בכתב ובע"פ[12], שחוץ מה שאנו נמלטים בזה מהכבדות ע"ד המע"ש[13], [מעשר שני, שקדושתו חלה בפירות המגיעים לירושלים] עוד הוא מחזק את הזירוז בענין תרומ"ע[14] גם בכל הסביבה בע"ה[15].

הנני שולח בזה את המכתב של קטרה. [קטרה היא המושבה גדרה] אע"פ[16] שהם הבליטו דוקא "לירושלים", שאין דעתי נוחה מזה, מ"מ[17] יש להעיר ע"ז[18], שהוא מצד שבשאר המקומות אפשר לתקן במקום הנשלח, לפני המכירה, וראוי לכתוב הערה זו שלא יהי'[19] נראה כאילו יש הסכמה ח"ו[20] על עזיבת השגחה לתרומ"ע[21] בשאר מקומות הקודש חוץ לירושת"ו[22].

והנני בזה ידידו דוש"ת[23], מברכו בכוח"ט[24] בסשצ"ג[25] כנה"י[26],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

לכ'[27] אביו ידידי הרב הגדול שליט"א[28] שלו' וברכת השנים בכוח"ט באה"ר[29].

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
3. כוח"ט - כתיבה וחתימה טובה

4. וכט"ס - וכל טוב סלה
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. נ"י - נרו יאיר
8. שלו' - שלום
9. ע"ד - על דבר
10. לכ"ת - לכבוד תורתו
11. ת"ו - תבנה ותכונן
12. ובע"פ - ובעל פה
13. המע"ש - המעשר שני
14. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
15. בע"ה - בעזרת השם
16. אע"פ - אף על פי
17. מ"מ - מכל מקום
18. ע"ז - על זה
19. יהי' - יהיה
20. ח"ו - חס ושלום
21. לתרומ"ע - לתרומות ומעשרות
22. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
23. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
24. בכוח"ט - בכתיבה וחתימה טובה
25. בססצ"ג - בספרן של צדיקים גמורים
26. כנה"י - כנפשו היקרה
27. לכ' - לכבוד
28. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
29. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' סיון תרע"ב **נמען:** הגאון ר' חיים ברלין

הרב קוק מעורר שוב על חיזוק השמירה בשוק בירושלים בעניין תרומות ומעשרות מן המושבות, ומבקש לחזק את ידי המשגיח הראשי, הרב בן ציון ידלר. לא יתקבל דבר בלי תעודה מהמשגיחים שמינה.

עיקרי הדברים

- חיזוק השמירה בשוק ירושלים.
- המשגיח הרב ידלר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ג' סיון תרע"ב[2].

עתרת שלו'[3] וברכה לכבוד רב רחימאי, עט"ר[4] הגאון הגדול פה"ד[5] מוהר"ח[6] ברלין [הרב חיים ברלין, בנו של הנצי"ב] שליט"א[7] וכא"ל[8] שלו' וברכה באה"ר[9], שמחת הרגל הק'[10] וכט"ס[11] להדר"ג[12] שליט"א.

כדרכנו מדי שנה בשנה לעורר את לב הדר"ג[13], וגדולי עיקו"ת[14] המצורפים לכ"ג ע"ד[15] הזירוז, הנחוץ כעת בענין שמירת השוק, בדבר הפרשת תרומ"ע[16], מכל הפירות המובאים מהמושבות ת"ו[17], שהעיקר תלוי חיזוק ענין זה והסרת מכשול טבלים מכל הסביבה ע"י[18] הזהירות שבשוק הירושלמי, שהוא המרכז שאליו נשואות עיני האכרים למכירת סחורתם, ע"כ[19] יתן נא הוד גאון מר שליט"א את ידו הקדושה לחזק את ידי המשגיח הראשי הרב ר'[20] בנציון ידלר [המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י[21], ולאמצו בכל הנדרש לתיקון גדול זה וזכות קדושת שמירת מצות תרומ"ע באה"ק[22] בכללה, יעמד להדר"ג ולכל העוסקים במצוה זו באה"ק, לאמצם ולברכם בכל טוב סלה.

העיקר היא שתהיה ההסכמה חזקה שלא יקובל שום דבר הטעון תיקון כ"א[23] ע"פ[24] תעודת הכשר מהמשגיחים העומדים על פי מנויי במושבות ת"ו, והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[25] כנה"ר[26] ונפש ידי"ע[27] דוש"ת[28] בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה – ברוך השם
2. תרע"ב – השנה תרע"ב (1911/1912)
3. שלו' – שלום
4. עט"ר – עטרת ראשי
5. פה"ד – פאר הדור
6. מוהר"ח – מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכא"ל – וכל אשר לו
9. באה"ר – באהבה רבה
10. הק' – הקטן

11. וכט"ס - וכל טוב סלה
12. להדר"ג - להדרת גאונו
13. הדר"ג - הדרת גאונו
14. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
15. ע"ד - על דבר
16. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
17. ת"ו - תבנה ותכונן
18. ע"י - על ידי
19. ע"כ - על כן
20. ר' - רבי
21. נ"י - נרו יאיר
22. באה"ק - בארץ הקודש
23. כ"א - כי אם
24. ע"פ - על פי
25. ואה"ר - ואהבה רבה
26. כנה"ר - כנפשו הרמה
27. ידי"ע - ידידו עוז
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א סיון תרע"ב - יפו **נמען:** הרב בן ציון ידלר

המשמש בשוק עדיין ברובו של נכרים, אבל יש לבדוק אם אינו מגיע מהמושבות. נסיעתו של ידלר למושבות נחוצה לחיזוק הפרשת תרומות ומעשרות.

עיקרי הדברים

- משמש - של נכרים או של מושבות.
- נסיעה למושבות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו, כ"א סיון תרע"ב[3].

לכ' ידידי הרב ר'[4] בנציון ידלר נ"י[5], שלו'[6] וברכה.

ע"ד[7] המישמיש, [המשמש, שגדל בעיקר בפרדסי הערבים] כפי הנראה עדיין עומד הדבר לע"ע[8] בחזקת רוב של נכרים. רק צריך לדעת ולחקור אם אינם באים מהמושבות הישראליות.

וע"ד[9] נסיעתו למושבות, ודאי נחוץ הדבר מאד לחזק בכל שנה ועונה בע"ה[10] את תוקף תיקון שמירת קדושת הפרשת תרומ"ע[11], והתועלת גדולה מאד מהנסיעה, שהכל יודעים שהיא בהסכמת גדולי ירושלים והסכמתי.

יחננו השי"ת[12] להעמיד על מכונו תיקון קדושת אה"ק[13] בזהירות מצות התלויות בה, ונזכה לראות בברכת עם ד' על נחלתו,

ידידו

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
4. לכ' - לכבוד
5. ר' - רבי
6. נ"י - נרו יאיר
7. שלו' - שלום
8. ע"ד - על דבר
9. לע"ע - לעת עתה
10. וע"ד - ועל דבר
11. בע"ה - בעזרת השם
12. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
13. השי"ת - השם יתברך
14. אה"ק - ארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תמג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' תמוז תרע"ב - יפו **נמען:** הרב בן ציון ידלר

הרב קוק מקווה שגם במוצא ובסביבות ירושלים יצטרפו להחלטות הוועדים על תרומות ומעשרות. אחרי הדפסת החוברת, ידלר ייסע לעורר ולפרסם.

עיקרי הדברים

- חוברת החלטות הוועדים.
- נסיעה לפרסום.

נוסח האגרת עם ביאור

. ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' תמוז תרע"ב[4].

ידידי היקר הרב ר'[5] בנציון ידלר [המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י[6], שוי"ר[7].

ע"ד[8] החוברת של החלטות הועדים, אקוה שגם כל היושבים על אדמת הקודש, במוצא ובמסיבי ירושלים, [מוצא, מושבה במערב ירושלים] כולם ישתתפו לדבר מצוה רבה זו לחזק ולאמץ ידי שומרי מצות התלויות בארץ, ויתנו גם הם את החלטתם באהבה. ואחרי הדפסת החוברת, שראוי להקדימה כמה דאפשר, נחוצה היא נסיעתו של כבודו, להעיר ולעורר, ולעשות בזה, כדת כל השנים, פרסום לחיזוק שמירת הפרשת תרומ"ע[9] ומניעת איסור טבל, והשי"ת[10] יעזרנו ע"ד כבוד שמו וקדושת מצותיו. והנני בזה ידידו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. ר' - רבי
6. נ"י - נרו יאיר
7. שוי"ר - שלום וישע רב
8. ע"ד - על דבר
9. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
10. והשי"ת - והשם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תנב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אלול תרע"ב - יפו **נמען:** מושבות הגליל

הרב קוק עדיין לא זכה לבקר בגליל. ביהודה, בירושלים וביפו הוסדרה הפרשת תרומות ומעשרות בממונים ובתעודות הכשר. הרב קוק שולח את הרב בן ציון ידלר לגליל, ומבקש לסייע לו.

עיקרי הדברים

- תרומות ומעשרות בגליל.
- שליחות הרב ידלר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' אלול תרע"ב[4]. [ח' באלול תרע"ב (1912)]

לאחינו היקרים מישבי אדמת הקודש במושבות הגליל תובב"א[5], שלו'[6] רב וברכת השנים.

אחים אהובים, הקרובים ללבבי ונפשי.

הנה מאז באתי אל הקודש צמאה נפשי לבקר את מושבותיכם היקרות, לראות את שלומכם, אחים אהובים, ואת שלו' אדמת הקודש, אשר תחיו אותה בעמל כפיכם משוממותיה, להביע לכם במו פי את ברכותי החמות בע"ה[7], לברר את כל מעשי ידיכם בארץ חמדה. אבל כגודל תשוקתי וחשקי, כן הכבידו עלי תמיד מניעות שונות את אכפם, עד אשר עד כה עוד לא צלח חפצי בידי, והנני מצפה לחסדי השי"ת[8] שיזכני ברחמיו בקרוב לתור את אדמת הגליל החביב, ולהתענג מזיו חברתכם ואהבתכם הנאמנה.

אמנם על של עתה באתי להעיר ולעורר את רוחכם הטהור, בדבר קדוש ונעלה, העומד ברום עולם ישוב קדשנו בארץ אבות ת"ו, והוא חבת הקודש של המצות התלויות בארץ כולן, וביחוד תיקון תרומ"ע[9], ושמירה מאכילת טבלים, [פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות אסורים באכילה] וממכשול הרבים הסומכים על כשרותם של אחב"י[10] ואוכלים מיבול הארץ, תנובת אחינו, בחזקת מתוקן. והנה ב"ה במושבות יהודה, חפץ ד' בידינו הצליח, לשום משטר וסדר נכון בהסכמת הועדים, וע"י[11] ממונים נאמנים בכל מושבה, ובערים, ערי הקודש, ראשונה בקדושה עיר עז לנו, [על פי ישעיהו כו, א] ירושלים עיה"ק[12] ת"ו, וגם עיה"ק יפו ת"ו, שומרים משמרת הקודש, שכל דבר הבא למכירה מאחב"י[13], יהי'[14] מתוקן כדת של תוה"ק[15], ומבורר ע"י[16] תעודת הכשר נאמנה מהממונה, המופקד על ידי ואפריון אמטי לגברא טהור [ביטוי של שבח ("אפריון נמטייה") – נעניק כבוד לאיש טהור] הרב היקר מי בנציון נ"י[17] המוכ"ז[18], [הרב בן ציון ידלר, "המגיד הירושלמי", המשגיח הראשי מטעם הרב קוק על הפרשת תרומות ומעשרות. המוכ"ז – מוסר כתב זה] העוזר על ידי, זה כמה שנים, וממונה מטעם גאוני ירושלים על תיקון השוק שמה, ובהסכמתי גם על פקוח תרומ"ע בתור משגיח ראשי לעה"ק[19] יפו והמושבות ת"ו, והנה כעת נוסע הוא לגליל, מקום מושבותיכם, בשליחותי, לפקח על התיקון הקדוש הנ"ל[20].

אחים יקרים, תנו ידכם לציר אמונים זה, והחזיקו את ידו במלאכות הקודש, והי'[21] ד' עמכם לברככם בברכות עד בל די, ונזכה כולנו יחד לראות בישע את עמנו, בישע את נחלתו, בשוב עם ד' לתפארת עוזו כימי עולם, כנה"ר[22] ונפש דורשם לטובה ולתשועת עולמים בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
6. שלו' - שלום
7. בע"ה - בעזרת השם
8. השי"ת - השם יתברך
9. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
10. אחב"י - אחינו בני ישראל
11. וע"י - ועל ידי
12. עיה"ק - עיר הקודש
13. מאחב"י - מאחינו בני ישראל
14. יהי' - יהיה
15. תוה"ק - תורתנו הקדושה
16. ע"י - על ידי
17. נ"י - נרו יאיר
18. המוכ"ז - המוסר כתב זה
19. לעה"ק - לעיר הקודש
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. והי' - והיה
22. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תנג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אלול תרע"ב - יפו **נמען:** ועד זכרון יעקב

הרב קוק מבקש מזכרון יעקב להסדיר את הפרשת תרומות ומעשרות כמו ביהודה, ולקבל את הרב ידלר.

עיקרי הדברים

- תרומות ומעשרות בזכרון יעקב.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' אלול תרע"ב[4].

לכבוד הועד הנכבד בזכרון יעקב ת"ו. שלו'[5] וברכת השנים.

אלופי היקרים,

בדבר קדוש ונעלה הנני בא אל הדרת כבודם במכתבי זה הנה מודעת זאת לשרידי עם ד', כמה גדולה היא חבת הקודש של זכרוני קודש של המצות התלויות בארץ חמדה, שנשארו לנו מכל מחמדינו מימי קדם, והנם בחסד ד' הולכים ושבים לבצרון ולתחיה בתחיית עמנו וישוב קדשנו בארץ אבות.

והנה במושבות שביהודה ב"ה סדרי תיקוני המצות התלויות בארץ עומדים על בסיס נכון, וביחוד ענין תיקון תרומ"ע[6] מסודר הוא ע"י[7] ממונים בקיאים ונאמנים.

לזאת אבקשכם, אחי האהובים, שתמלאו ידיכם קודש לד', וגם בגליל בכלל ובמושבתכם החביבה בפרט, תתקנו כמעשה אחיכם בני יהודה. הנני שולח בזה ציר אמונים כ'[8] הרב היקר מו"ה[9] בן ציון המוכ"ז[10] [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי; ראו גם (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י[11], העומד על ימיני תמיד, לעזר במצות התלויות בארץ, וממונה לעה"ק[12] ירושלים תובב"א[13], מטעם גדולי', וממלא תמיד את הנדרש לתקן על פי בעיה"ק[14] יפו והמושבות ת"ו. קבלוהו נא בספ"י[15], בבאו כעת לגבולכם, והואילו נא לכונן את הענין הקדוש הנ"ל[16] בסדר נכון ומאושר -, וברכת ד' עליכם תבא, לברככם בארץ חמדה בכל טוב ורוממות קרן.

ברגשי כבוד וברכת עולמים,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
7. ע"י - על ידי

8. כ' - כבוד
9. מו"ה - מורנו הרב
10. המוכ"ז - המוסר כתב זה
11. נ"י - נרו יאיר
12. לעה"ק - לעיר הקודש
13. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
14. בעיה"ק - בעיר הקודש
15. בספ"י - בסבר פנים יפות
16. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אלול תרע"ב - יפו **נמען:** ועד חדרה

הרב ידלר נוסע לחדרה לפקח על הפרשת תרומות ומעשרות. ביהודה הדבר מוסדר, וזה 'תפארת לישראל ומשגב לסחר הישוב'.

עיקרי הדברים

- תרומות ומעשרות בחדרה.

נוסח האגרת עם ביאור

לכבוד הועד הנכבד בחדרה ת"ו[1], שלו'[2],

ב"ה[3], עה"ק[4] יפו ת"ו, ח' אלול תרע"ב[5].

הנה נוסע כעת למושבתכם, ציר אמונים, הרב היקר מו"ה[6] בנציון [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי; ראו גם (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י[7], לפקח על סדר תיקון התרו"מ[8] מכל הדברים הנשלחים למכירה, וכל דבר הטעון תיקון כדת תוה"ק[9].

וב"ה[10] במושבות יהודה, כבר עומד הענין הקדוש הנ"ל[11] לתפארת בסדר הגון ויכולים אנחנו להודיע קבל עם ד', כל החרדים לחבת הקדש של המצוות התלויות בארץ, שהיבול הבא מהמושבות הנ"ל הוא כשר לאכילה בלא חשש איסור טבל, ע"י[12] התעודות הנאמנות הנלקחות מהממונים הנאמנים שהופקדו במושבות, הענין זה הוא תפארת לישראל ועז ומשגב לסחר הישוב החביב.

הואילו נא, אחי, ותמכו נא בידי צירנו הרב המוכ"ז[13] גם במושבתכם, והעמידו הענין על מכונו, כאשר תוכן במושבות שביהודה, ודי ישלח לכם את ישעו וברכתו בארץ חמדה, ונראה מהרה ברוממות קרן ישראל בארץ ישראל ירושתו, כנה"ר[14] ונפש אסיר-תקות ישועות חומות וחיל,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ת"ו - תבנה ותכונן
2. שלו' - שלום
3. ב"ה - ברוך השם
4. עה"ק - עיר הקודש
5. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
6. מו"ה - מורנו הרב
7. נ"י - נרו יאיר
8. התרו"מ - התרומות והמעשרות
9. תוה"ק - תורתנו הקדושה
10. וב"ה - וברוך השם
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. ע"י - על ידי

13. המוכי"ז - המוסר כתב זה
14. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד מרחשוון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון ידלר

הרב קוק מצטער על היחלשות השמירה על תרומות ומעשרות בירושלים, ומבקש מידלר להתחזק ולבוא בהקדם לסדר את המושבות הסמוכות.

עיקרי הדברים

- היחלשות השמירה בירושלים.
- סידור המושבות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד מ"ח, תרע"ג[4].

כ"[5] ידידי הרב בנציון [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] שי'[6], שוי"ר[7],

הגיעני מכתבו, ואצטער מאד על אשר נתרופפה השמירה בעיקו"ת[8] ירושת"ו[9]. בענין התרומ"ע[10]. בכ"ז[11] יתאמץ ויתחזק כ"ת[12], ודי אתנו. בטח יעזרוהו כבוד הרבנים בד"צ[13] הנל גדולי עיה"ק[14], כאשר הי'[15] באמנה עד כה.

והנני מחכה לבואו אי"ה[16] במוקדם, כדי לכונן את הסדר במושבות הסמוכות כעת לכה"פ[17], והשי"ת[18] יעזרנו ע"ד[19] כבוד שמו, לחיזוק זכרון כל מחמדינו מימי קדמא שקדושתם גנוזה בתרומ"ע[20] בזה"ז[21], ויאיר לנו אורו וישעו מהרה, להשיב בנים אל נויהם וארמון על מכונו.

ידידו מברכו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. כ' - כבוד
6. שי' - שיחיה
7. שוי"ר - שלום וישע רב
8. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
9. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
10. התרומ"ע - התרומות ומעשרות
11. בכ"ז - בכל זאת
12. כ"ת - כבוד תורתו
13. בד"צ - בית דין צדק
14. עיה"ק - עיר הקודש
15. הי' - היה

16. אי"ה – אם ירצה השם
17. לכה"פ – לכל הפחות
18. והשי"ת – והשם יתברך
19. ע"ד – על דבר
20. בתרומ"ע – בתרומות ומעשרות
21. בזה"ז – בזמן הזה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' אדר ראשון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון (ירושלים)

בפתח תקווה המסרבים עדיין עומדים בסירובם. לירושלים זה נוגע רק בחיזוק שמירת השוק. לחוץ לארץ יאלץ הרב קוק להשיב שיש מיעוט שאינו מעשר, ואם ישאלו מי הם, יפרסם את השמות. נסיעתו לשם מתעכבת בגלל בריאותו.

עיקרי הדברים

- המסרבים בפתח תקווה.
- שמירת שוק ירושלים.
- פרסום השמות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' אד"ר[4] תרע"ג[5]

ידידי הרב ר'[6] בנציון [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי] נ"י[7], שלו'[8],

ע"ד[9] פ"ת[10], [אנשי פתח תקוה שסירבו להפריש תרומות ומעשרות] כתבתי להרב שישיבני דבר, אם מקבלים היחידים עליהם, ולא הגיעתני תשובה בכתב עד כה, ולא ידעתי הסבה. רק בע"פ[11] הודיעני שעדיין הם עומדים ע"ד. לירושת"ו[12] אין זה נוגע, רק שצריך לחזק שמירת השוק שלא יתקבל למכור בלא הכשר. מבחוץ אהי'[13] מוכרח להשיב להשואלים, שנמצא מיעוט שאינם מעשרים, והם יעשו שם בזה ע"פ[14] שאלת חכם. כשאהי'[15] נשאל מי הם המיעוט, או אהי' מוכרח לפרסם את השמות.

ע"ד נסיעתי שמה כדיבורי, הנני מעוכב כעת עדיין מצד הבריאות, ד' ירפאני רפו"ש[16] בקרוב. אקוה כשאוכל בע"ה[17] בל"נ[18] אקיים את מאמרי לבא עוד הפעם ולדבר אתם לפני תשובתי המוסרת את האמת כמו שהיא. והשי"ת[19] יעזרנו ע"ד כבוד שמו. ויושיענו להרים קרן ביראת ד' וחוקיו על ישראל.

ידידו דוש"ת,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. ר' - רבי
7. נ"י - נרו יאיר
8. שלו' - שלום
9. ע"ד - על דבר
10. פ"ת - פתח תקוה

11. בע"פ - בעל פה
12. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
13. אהי' - אהיה
14. ע"פ - על פי
15. כשאהי' - כשאהיה
16. רפו"ש - רפואה שלמה
17. בע"ה - בעזרת השם
18. בל"נ - בלי נדר
19. והשי"ת - והשם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' אדר ראשון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון (ירושלים)

תפוזים שמסופק אם הם של ישראל אינם צריכים הכשר, כי רובם של גויים. רק אם יתברר שהם של ישראל, לא יימכרו בלי הכשר.

עיקרי הדברים

- תפוזים מסופקים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' אד"ר[4] תרע"ג[5]

כ'[6] ידידי הרב ר'[7] בנציון נ"י[8], שוי"ר[9].

ע"ד[10] תפו"ז המסופקים [תפוחי הזהב (התפוזים)] אם אינם של ישראל, לא אמרתי לדרוש הכשר, שהרי רובא דרובא הם משל גויים, ות"ל[11] נראה שרוב של ישראל מתוקנים הם, רק אם יתברר שהם של ישראל, לא יותן למכירה בלא כתב הכשר, ככל הפירות של ישראל, ואקוה שזה יוכל לעלות בידינו בע"ה[12].

והנני דוש"ת ומברכו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. כ' - כבוד
7. ר' - רבי
8. נ"י - נרו יאיר
9. שוי"ר - שלום וישע רב
10. ע"ד - על דבר
11. ות"ל - ותודה לא-ל
12. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' ניסן תרע"ג - יפו **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

הרב קוק מתנצל על סגנון המכתבים, ודוחה את התיקון לאחר החג. לתיקון תרומות ומעשרות צריך מקור מימון להשגחה, נסיעות והדפסות. 'אגודת ישראל' הבטיחה, אבל זה יתעכב, ולכן הרב קוק מבקש מהורוויץ לממן בינתיים. אין טעם במאמרים פומביים; העיקר הוא שמירת השווקים, והרב ב' ידלר מתאים לכך. הרב קוק מבקש להשמיט מהמכתב משפט שעלול להחליש את הצורך בתעודות.

עיקרי הדברים

- מימון השגחת תרומות ומעשרות.
- שמירת השווקים.
- הרב ידלר כמשגיח.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד' ניסן תרע"ג[4].

כבוד חביבי ורחימי הרב המאוה"ג[5] אוצר הטוב והתושיה רב פעלים מו"ה[6] יונתן בנימין הלוי איש הורוויץ שליט"א[7], שלו'[8] וברכה באה"ר[9]

מכתבי כת"ר[10] הנעלים והאחרון בצירוף הקבלות הגיעוני. ועל הראשון תחילה, יסלח לי ידי"נ[11] מר שליט"א ע"ד[12] הסגנון של המכתבים שהיה שלא כתכסיס הראוי, וחושב אני שהדבר מוכרח להתאחר עד אחר הרגל הק'[13] הבעל"ט[14], ובמשך הזמן נתישב בדבר לתקן הכל באופן היותר נאות, גם לפי כבוד חביבי כת"ר שי'[15] כמו כן אקוה לקחת דברים בבירור הענין של חנוך הפועלים עם מר אייזנברג, [אהרן אייזנברג, ממייסדי רחובות] ולסמן את הדבר בביאור הראוי בעה"י[16].

וע"ד[17] תיקון תרומ"ע[18], עיקר הדבר הוא למצא מקור להוצאת ההשגחה הנסיעות וההדפסות הנדרשות לזה. חשבתי שד"ר[19] אוירבך ימצא איזה נדיב יר"א[20] באשכנז שיקבל זה עליו, ולא עלה הדבר, רק חושב ש"אגדת ישראל" תעשה זאת, וכן הבטיח ר"י ראזנהיים [יעקב רוזנהיים, ממייסדי "אגודת ישראל"] נ"י[21]. אבל לדעתי יארך הזמן עד שיצא הדבר אל הפועל, ומה טוב הי'[22] אם יוכל כת"ר לקבל זה לפי שעה על חשבון לשכתו הנכבדה. למאמרים פומביים בענין זה איני רואה שום מטרה. עיקר הדרך לכבוש מצוה זו אינו כ"א[23] שמירת השוקים כאשר הונהג עד כה ב"ה פה, וביותר בירושת"ו[24], וזה אי אפשר בלא השגחה תדירית, והרב ר"ב ידלר [המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י מוכשר לזה מאד, וראוי הדבר לבקש עבורו מקור לשכירותו כדי שלא יהי'[25] תלוי בדעת אחרים כ"כ[26], ויוכל לעבוד בשקידה כראוי במקצע דנא.

ממכתבי אפשר להשמיט את הפיסקא [ראו (כרך ב', אגרת תקכא)] "ואינם יכולים כלל לעכב את בירור הכשרות הנדון ע"פ[27] רובא ורובא דרובא", כדי שלא להחליש את צורך התעודות.

מרוב הטרדא והעבודה הנני מוכרח לקצר, ואומר שלו' ושמחת הרגל ויתרון הכשרו, כנה"י[28] ונפש ידי"ע[29] דוש"ת[30] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. ידי"נ - ידיד נפשי
12. ע"ד - על דבר
13. הק' - הקטן
14. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
15. שי' - שיחיה
16. בעה"י - בעזרת השם יתברך
17. וע"ד - ועל דבר
18. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
19. שד"ר - שדוקטור
20. ירי"א - ירא אלקים
21. נ"י - נרו יאיר
22. הי' - היה
23. כ"א - כי אם
24. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
25. יהי' - יהיה
26. כ"כ - כל כך
27. ע"פ - על פי
28. כנה"י - כנפשו היקרה
29. ידי"ע - ידידו עוז
30. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' אייר תרע"ג - יפו **נמען:** הרב ב' ידלר

בכל שנה נחוץ שהרב ידלר יסע במושבות עם מכתבי הרב קוק לחיזוק תרומות ומעשרות. רוח טהרה מתחילה להתעורר 'אפילו באברים הקיצונים'.

עיקרי הדברים

- נסיעות במושבות.
- התעוררות רוח טהרה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' אייר תרע"ג[4].

ידידי הרב ר"ב ידלר [המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] שליט"א[5], שלו'[6] רב.

יקרתו הגיעתני. והנני רואה שככל שנה נחוץ הוא שיסע כ"ת[7] במושבות עם מכתבים ממני לחזק הענין הקדוש, ואז יתוקן בע"ה[8] הרבה, כי בכלל מתחיל רוח טהרה להתעורר אפילו באברים הקיצונים תלי"ת[9], אשר פקד את עמו בדבר ישועה ורחמים. והנני ידי"ע[10], דוש"ת[11],

הק' אברהם יצחק ה"ק

אם כ"ת יסע בלא איחור, אעכב את מכתבי, כדי לשלחם על ידו, הנ"ל[12]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. כ"ת - כבוד תורתו
8. בע"ה - בעזרת השם
9. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
10. ידי"ע - ידידו עוז
11. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
12. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקנג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א סיון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון (ירושלים)

הרב קוק מבקש שבית הדין בירושלים יכין לו מנעל חליצה כמו שלהם, לחליצה דחופה במקום עיגון. עוד: אין לשנות את סדר העישור, והוא רק על ידי ר' חיים צבי בסיסט. על הצעת רב עקרון לגבי מצה שמורה - הרב קוק מסכים אם בית הדין בירושלים יסכים.

עיקרי הדברים

- מנעל חליצה.
- עישור על ידי בסיסט.
- שמורה בעקרון.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"א סיון תרע"ג[4].

ידי"נ[5] הרב ר'[6] בנציון [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי] נ"י[7], שוי"ר[8],

אטריח את כת"ר[9] לדבר מצוה רבה. צריכה להיות פה אחר ש"ק[10] הבע"ל[11] חליצה, של מקום עיגון, ודבר גדול מאד הוא, ואין לי מנעל כחפצי. [נעל מיוחדת לטקס החליצה (דברים כה, ט)] ע"כ[12] יטיב נא כת"ר לבקש מכ' ידידינו הרבנים הגאונים בד"צ[13] דעיקו"ת[14], שיצוו בטובם לעשות עבורנו מנעל חליצה כהתכונה של המנעל שלהם, והמחיר אשיב ברב תודה בלא איחור בל"נ[15], ויוכל כ"ת[16] ללוות ע"ז[17] ולשלם, ויפה שעה אחת קודם.

בבטחוני בידידותו שימלא בקשתי לדבר מצוה אדירה זו, ודי ישלם לו שכרו הטוב ע"פ[18] פעלו בזה ובבא.

לג' לא הרשיתי לשנות, כ"א[19] דוקא לעשר ע"י[20] רחצ"ב[21] נ"י.

לפ"ד[22] הר"מ[23] בראדער נ"י, הרב דעקרון, [ראו (כרך ב', אגרת תכו)] דבר שא"א[24] הוא להכניס תחת גג שמה את השמורה, ורוצה שנסכים לקחת עובי מטר שלא לשמורה, ולהתיר ע"י כיסוי, ואם תהי'[25] השמירה טובה ע"ז הייתי מסכים מצדי, אם יסכימו ע"ז ג"כ[26] כי[27] הבד"צ[28] דעיקו"ת ת"ו.

והנני ידי"ע[29] כופל בקשתי ע"ד[30] זריזות מנעל החליצה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ידי"נ - ידיד נפשי

6. ר' – רבי
7. נ"י – נרו יאיר
8. שוי"ר – שלום וישע רב
9. כת"ר – כבוד תורתו
10. ש"ק – שבת קודש
11. הבע"ל – הבא עלינו
12. ע"כ – על כן
13. בד"צ – בית דין צדק
14. דעיקו"ת – דעיר קודשנו ותפארתנו
15. בל"נ – בלי נדר
16. כ"ת – כבוד תורתו
17. ע"ז – על זה
18. ע"פ – על פי
19. כ"א – כי אם
20. ע"י – על ידי
21. רחצ"ב – רבי חיים צבי ב... – שם אדם
22. לפ"ד – לפי דעתי
23. הר"מ – הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
24. שא"א – שאי אפשר
25. תהי' – תהיה
26. ג"כ – גם כן
27. כ' – כבוד
28. הבד"צ – הבית דין צדק
29. ידי"ע – ידידו עוז
30. ע"ד – על דבר

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' אלול תרע"ג **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

אין פנאי לדון בדברי תורה, והמעשה כבר נעשה כראוי. כנסיית רבני הארץ היא רעיון טוב, אבל יש עיכובים. הרב קוק מקווה לנסוע בחורף לגליל ולהיפגש עם הרבנים. הרב בן ציון (ידלר) נוסע עכשיו בשליחותו לגליל לתקן את ענייני תרומות ומעשרות, והרב קוק מבקש לסייע לו.

עיקרי הדברים

- כנסיית רבנים.
- נסיעה לגליל.
- שליחות הרב ידלר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ו' אלול תרע"ג[2]

שלו'[3] וברכה מרובה, וכוח"ט[4] בספרן של צדיקים גמורים לכבוד ידי"נ[5] וחביבי הרב הגאון החו"ב[6] סוע"ה[7] אוצר תו"י[8] מו"ה[9] ברוך מרקוס [הרב ברוך מרקוס, רבה של חיפה] שליט"א[10], האב"ד[11] דעה"ק[12] חיפה ת"ו[13], אחדשה"ט[14] באה"ר[15], יסלח נא חביבי, שמרוב הטרדות והמפריעים שנזדמנו לנו בקיץ דנא, ביחוד בשבתי פה רחובות, א"א[16] לי לפנות דעתי להשיב על דבריו היקרים בד"ת[17], בשגם אין הדבר צריך למעשה, כי יפה עשה כת"ר[18] שהשיג ג"פ[19] מהמקדש, ולנצח בפילפולא דאורייתא. כעת אין הזמן גרמא. יזכנו השי"ת[20] ללכת ברחבה בפיקודיו לימים הבעל"ט[21]

וע"ד[22] מחשבתו הטהורה בענין כנסיה לש"ש מרבני אה"ק[23] ת"ו, מה טוב הדבר אם יהיה אפשר להוציאו לאור, אבל כמה עכובים עומדים על הדרך, ובפרט כעת שהמצב הישובי כ"כ[24] מסובך, ד' ירחם ומ"מ[25] אקוה בעהשי"ת[26] לימי החורף הבעל"ט, כשיעזרנו השי"ת לנסוע למושבות הגליליות ונבקר ג"כ[27] בערים, להתראות עם כבוד הרבנים, ובעה"י[28] כתר"ה[29] ידי"נ[30] בודאי יקח חבל קודש עמנו בחסדי עליון ב"ה, ונטכס עצה בדבר הקדוש של יסוד ארחות התורה והיהדות בישובנו הקדוש.

והנה ע"ד[31] ענייני תרומ"ע[32] נוסע כעת ידידנו הרב ר'[33] בנציון [הרב בן ציון ידלר; ראו (כרך ב', אגרת תקפו)] נ"י[34], שהוא ציר אמונים מובהק ונאמן מאד, וחפץ ד' הצליח ב"ה על ידו, במה שמלאנו את ידו בכמה ענינים במושבות שביהודה. אקוה שיהיה לנו לכלי מחזיק ברכה ג"כ בשביל המושבות הגליליות. וכעת הנהו נוסע ע"פ[35] פקודתי לסייר את המצב, ולתקן המוכרח להיות נתקן על אתר. בטח יקרבהו כת"ר בכל עז, וזכות הרבים יהי'[36] תלוי בו, ומני' ומנן יתקלס עילאה, ויקים דבר לתורה ולתעודה בעה"י[37]. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר כנה"ר[38] ונפש ידי"ע[39] דוש"ת[40] קשור באהבתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם

2. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
3. שלו' - שלום
4. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. החו"ב - החריף ובקי
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. תו"י - תורה ויראה
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האב"ד - האב בית דין
12. דעה"ק - דעיר הקודש
13. ת"ו - תבנה ותכונן
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. באה"ר - באהבה רבה
16. א"א - אי אפשר
17. בד"ת - בדברי תורה
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. ג"פ - שלוש פעמים; "תקבל ג"פ": גט פיטורין
20. השי"ת - השם יתברך
21. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
22. וע"ד - ועל דבר
23. אה"ק - ארץ הקודש
24. כ"כ - כל כך
25. ומ"מ - ומכל מקום
26. בעהשי"ת - בעזרת השם יתברך
27. ג"כ - גם כן
28. ובעה"י - ובעזרת השם יתברך
29. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
30. ידי"נ - ידיד נפשי
31. ע"ד - על דבר
32. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
33. ר' - רבי
34. נ"י - נרו יאיר
35. ע"פ - על פי
36. יהי' - יהיה
37. בעה"י - בעזרת השם יתברך
38. כנה"ר - כנפשו הרמה
39. ידי"ע - ידידו עוז
40. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' אלול תרע"ג - רחובות **נמען:** ועדי מושבות הגליל

ביהודה התבססו המצוות התלויות בארץ בזכות הוועדים, והשוק העברי 'כובש לו מסילות'. הרב קוק שולח לגליל את הרב בן ציון (ידלר), ומבקש לקבלו ולפעול כמו ביהודה.

עיקרי הדברים

- הצלחת יהודה.
- שליחות לגליל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], רחובות ת"ו[2], ו' אלול תרע"ג[3].

לכבוד הועדים הנכבדים למושבות הגליל באה"ק[4] ת"ו, שלו'[5] וברכה,

ועדים חביבים,

הנני בזה פונה אל כבודכם בהצעתי בקודש, כאשר במושבות שביהודה, עד כה עזרנו ד', והמצות התלויות בארץ בכלל ומצות תרומ"ע[6] בפרט נתבססו יפה. והועדים הנכבדים של המושבות ת"ו, זכורים יהיו לטובה, הם תמכו בימיני תמיד, ומכחם שחרו בעד הענין הקדוש הזה, לחזק את התיקון שלא תצא תקלה של אכילת טבלים מישובנו הקדוש, ושכל יבול אה"ק[7] יהי'[8] מתוקן בהפרשת תרומ"ע ע"י[9] הממונים ע"ז[10]. ובזה הורם לכבוד דגל ישובנו בקודש, והשוק הישראלי באה"ק ובחו"ל[11] הולך וכובש לו מסילותיו, בעז והדר. אמנם למורת חפצי לראות כמה פעמים את שלו' אחי בגליל, שגברו עלי תמיד טרדות ומניעות, ולא יכולתי עד כה להוציא אל הפועל אדיר חפצי זה, אשר אקוה בעה"י[12] להוציאו בקרוב.

וכעת הנני שולח ציר אמונים, הרב ר'[13] בנציון [הרב בן ציון ידלר, הממונה על תיקון תרומות ומעשרות] נ"י[14], שהוא עומד על ידינו תמיד בכל הענינים הנוגעים לתיקון השוק במושבות שביהודה ועריו ת"ו. הואילו נא ועדים נכבדים לקבל בכבוד וחבה פני שלוחנו, והוציאו אל הפועל כל הענינים הנדרשים לענין הקדוש הנ"ל[15], כמעשה הועדים הנכבדים שביהודה. וצור ישראל יוסף עליכם ברכה עד בלי די, [מלאכי ג, י] ותנטעו בארץ חמדה ברב עז וברכה, כנה"י[16] ונפש דורש אשרם ורוממות קרנם בארץ צבי חמדת עולמים, חותם בברכת השנים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
4. באה"ק - בארץ הקודש

5. שלו' - שלום
6. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
7. אה"ק - ארץ הקודש
8. יהי' - יהיה
9. ע"י - על ידי
10. ע"ז - על זה
11. ובחו"ל - ובחוץ לארץ
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. ר' - רבי
14. נ"י - נרו יאיר
15. הנ"ל - הנזכר לעיל
16. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' אלול תרע"ג - רחובות **נמען:** רבני ערי הקודש ומושבות הגליל

התרחבות הישוב החומרי מחייבת לחזק את התוכן הרוחני של המצוות התלויות בארץ. ביהודה כבר נכבשה הדרך, והגיע הזמן לגליל. הרב קוק מקווה להיפגש איתם בחורף בכנסייה לשם שמים, ובינתיים שולח את הרב בן ציון (ידלר) לסייר.

עיקרי הדברים

- חיזוק הרוחניות עם ההתרחבות.
- כנסיית רבנים.
- שליחות הרב ידלר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], רחובות ת"ו[2], ו' אלול תרע"ג[3]

שלו'[4] וברכה עדי עד, להדרת כבוד הרבנים הגאונים, יושבי על מדין [שופטים ה, י] בערי הקודש ומושבות הגליל תובב"א[5], חיים וברכה וכתיבה וחתימה טובה, בספרן של צדיקים גמורים, לאוי"ט[6],

רבותינו היקרים,

עת לעשות לד' [תהלים קיט, קכו] היא לנו העת הזאת. התרחבות ישובנו בקודש, במובנו החמרי, קורא אותנו, יושבי על מדין, שומרי משמרת הקודש, לבא מצדנו לעזור בדבר התוכן הרוחני של קדושת הארץ, והחטיבה היסודית של מצות התלויות בארץ, לכוננה ולסעדה עד כמה שהיד מגעת. והנה בישובנו ביהודה, רבות עמלנו, עד אשר ב"ה נכבשה לפנינו, בעזרתו יתי'[7], המסילה של הפרשת תרומ"ע[8] והצלת רבים מאכילת טבלים, והגיע זמן לבצר המעמד גם בגליל. וכאשר תלי"ת[9] הרבה למדנו מהנסיון איך לתכן את הדבר הקדוש הזה, אקוה בעה"י[10] שע"י[11] התועדותנו, בטיכוס עצה [בהתייעצות] בכנסיה לש"ש, נוכל להועיל הרבה בענין קדוש זה, ובעוד ענינים רבים וחשובים, ובשביל מטרה קדושה זו, אקוה בחסדי השי"ת[12], שיעזרנו ע"ד[13] כבוד שמו ב"ה, לנסוע בחורף הבעל"ט[14] למושבות הגליליות, לקחת עצה עם הדרת כה"ר[15] שליט"א[16], ע"ד התיקונים הנחוצים, והוא יתי"ש[17] יהי'[18] עוזר לנו.

וכעת להחל בסיור הענין נוסע בזה בשליחותנו ציר אמונים, הרב ר'[19] בנציון [הרב בן ציון ידלר, הממונה על תיקון תרומות ומעשרות בשווקים] שליט"א, זה האיש היקר, אשר עומד תמיד לפקודתנו בקודש, והוא גברא דמרא סייעיה, [והוא אדם שה' עוזר לו (ארמית)] בענין הקדוש הזה של תיקון השוק, [הפרשת תרומות ומעשרות מן הפירות הנמכרים בשוק] בהפרשת תרומ"ע, דבר המסור לרבים, בגופי תורה, שהם כהררים התלויים בשערה, [חגיגה י] ואקוה בע"ה[20] שבנסיעתו המוקדמת כעת, ע"י[21] תמיכת ידיהם של רבנן קדישי מרוואתא דאתרי, בכל אתר ואתר מקרייתא דארעא קדישא, [הרבנים הקדושים, רבני המקומות, בכל מקום ומקום מערי ארץ הקודש (ארמית)] יסול הדרך איי"ה[22], עד שנוכל לבצר את המעמד לימים הבעל"ט בתיקונים הגונים לשעה ולדורות

בחסדי השי"ת. ואבטח בצדקתם הגדולה, שיקבלו באהבה את השליח הרב היקר, והכל מסייעים למלאכת שמים, והשי"ת[23] יזכנו להקים עדות ביעקב [תהלים עח, ה] על אדמת הקודש. והי'[24] זה שלו' רב וברכת השנים, כנה"ר[25] ונפש ידידם. עז, מצפה להשתעשע באהבת תורה ויראת שמים, בהדר פני קדשם, ולעבוד עבודת הקודש שכם אחד, לשם ד' אלקי ישראל וארץ חמדתו ועם קדשו, חותם בכל חותמי ברכות,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
4. שלו' - שלום
5. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. ית' - יתברך
8. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
9. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
10. בעה"י - בעזרת השם יתברך
11. שע"י - שעל ידי
12. השי"ת - השם יתברך
13. ע"ד - על דבר
14. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
15. כה"ר - כבוד הרב
16. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
17. ית"ש - יתברך שמו
18. יהי' - יהיה
19. ר' - רבי
20. בע"ה - בעזרת השם
21. ע"י - על ידי
22. אי"ה - אם ירצה השם
23. והשי"ת - והשם יתברך
24. והי' - והיה
25. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב אלול תרע"ג **נמען:** ד"ר ארתור רופין

הרב בן ציון ידלר נוסע בשליחות הרב קוק לתקן את העישור במושבות הגליל. הרב קוק מבקש מרופין מכתב לכל החוות שתחת פיקוחו, שיאפשרו להפריש את היבול כדין ולמסור את התרומות והמעשרות לרבנים. הרב קוק מבקש גם מאה פרנק להוצאות הנסיעה.

עיקרי הדברים

- עישור בחוות הגליל.
- בקשת מימון.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"ב אלול תרע"ג[2]

אדון נעלה מר ד"ר[3] רופין, [ארתור רופין, מנהל "המשרד הארצישראלי"] שלו'[4].

הנה נוסע בשליחותי הרב המוכ"ז[5] ר'[6] בנציון ידלר [המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תקפז)] לתקן את היבול של המושבות הגליליות בהפרשת תרומ"ע[7].

אבקש בזה מכבוד אדוני, יואיל נא לתן מכתב על יד הרב הנ"ל[8], לכל החוות, שתחת דגלו, שיתנו לו להפריש את כל היבול כדת, וימסרו ת"י הרבנים שם התרומ"ע[9], שיהיה שמור ע"פ[10] עצתי והסכמתי, ויואיל נא בטובו, לתן למוכ"ז[11] סך מאה פרנק, להוצאת הנסיעה הארוכה הזאת, הנדרשת מאד לתיקון ישובנו החביב בחומר וברוח.

ברגשי כבוד ובתודה למפרע,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. תרע"ג – השנה תרע"ג (1912/1913)
3. ד"ר – דוקטור
4. שלו' – שלום
5. המוכ"ז – המוסר כתב זה
6. ר' – רבי
7. תרומ"ע – תרומות ומעשרות
8. הנ"ל – הנזכר לעיל
9. התרומ"ע – התרומות ומעשרות
10. ע"פ – על פי
11. למוכ"ז – למוסר כתב זה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב אלול תרע"ג - רחובות **נמען:** הרב בן ציון ידלר

הרב קוק חושש ממכירה פומבית של תרומות ומעשרות, שמא יימכרו לישראל או לחשודים. כבר נכשלו ביין שנעשה ממנו יין שרף. לכן ביקש מרופין שהכול יימסר לרבנים ויישמר לפי הוראתו. עוד: יש חשש סכנה במחאה נגד גונבי האתרוגים, וכשהגיעו לסכנה פירשו. אם הפתק לא נמסר - לא ימסור; ואם נמסר - יבקשו בחזרה.

עיקרי הדברים

- חשש ממכירת תרומות.
- הפסקת המחאה בגלל סכנה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], רחובות ת"ו[2], י"ב אלול תרע"ג[3]

שלו'[4] וברכת השנים לכ'[5] ידידי הרב ר'[6] בנציון נ"י[7], כוח"ט[8].

יקבל בזה את מכתבי להד"ר[9] רופין. [(כרך ב', אגרת תקפו)] יתר המכתבים אקוה ג"כ[10] לשלח בקרוב בע"ה[11].

ע"ד[12] הנהגה כללית של מכירת התרומ"ע[13] חוששני מאד, דלא ליפוק מיני' חורבא ח"ו[14], כשיהי'[15] פומבי לדבר, שימכרו ג"כ לישראל וגם לחשודים לאוכלם. וכבר ראיתי תקלות מתרומ"ע[16] של היין שעושים מהם י"ש[17] לשריפה, ושם עכ"פ[18] מזהימים אותו שלא יהי'[19] ראוי לשתי', ונשאר רק מה שלפעמים ישראלים נהנים הנאה של כילוי, וע"ז[20] יש קצת צד היתר, ע"פ[21] תשובת מבי"ט[22], [הרב משה מטראני, מחכמי צפת במאה ה-16] אע"פ[23] שחלילה להורות כך, מ"מ[24] ההכרח הוא למעט בהפסד כמה דאפשר. אבל להנהיג בכללות המושבות על תבואות חוששני. ע"כ[25] לא כתבתי לע"ע[26] לד"ר[27] רופין, כ"א[28] שישלחו ליד הרבנים, ויהי'[29] שמור ע"פ עצתי והסכמתי, ונתישב בדבר אי"ה[30] איך למצא דרך בטוחה שלא יבא שום מכשול בזה בעה"י[31].

והנה מצאתי להעיר את כ"ת[32], שהגיעה לידי ידיעה שיש ח"ו סכנה בדבר המחאה נגד האתרוגים הגנובים, [ראו (כרך ב', אגרת תקלט)] ואדעתא דהכי כמובן אי-אפשר להסכים, וחז"ל[33] כשהגיעו לסכנה פירשו גם בעניני יוחסין [קידושין עא] החמורים. ע"כ אם לא מסר כ"ת את הפתקא לא ימסור, ואם מסר יתבע בחזרה, עד שנראה איך יתנהגו בזה יתר הרבנים הבקיאים יותר בטיב העניינים. ואקוה שיעשה כ"ת הכל כראוי, וחפץ ד' בידינו יצלח בעזרתו ית'[34]. והי'[35] ז"ש[36] כנה"י[37] ידי"ע[38],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)

4. שלו' - שלום
5. לכ' - לכבוד
6. ר' - רבי
7. נ"י - נרו יאיר
8. כוח"ט - כתיבה וחתימה טובה
9. להד"ר - להדוקטור
10. ג"כ - גם כן
11. בע"ה - בעזרת השם
12. ע"ד - על דבר
13. התרומ"ע - התרומות ומעשרות
14. ח"ו - חס ושלום
15. כשיהי' - כשיהיה
16. מתרומ"ע - מתרומות ומעשרות
17. יי"ש - יין שרף (משקה חריף)
18. עכ"פ - על כל פנים
19. יהי' - יהיה
20. וע"ז - ועל זה
21. ע"פ - על פי
22. מבי"ט - רבי משה מטראני
23. אע"פ - אף על פי
24. מ"מ - מכל מקום
25. ע"כ - על כן
26. לע"ע - לעת עתה
27. לד"ר - לדוקטור
28. כ"א - כי אם
29. ויהי' - ויהיה
30. אי"ה - אם ירצה השם
31. בעה"י - בעזרת השם יתברך
32. כ"ת - כבוד תורתו
33. וחז"ל - וחכמינו זכרונם לברכה
34. ית' - יתברך
35. והי' - והיה
36. ז"ש - זה שלום
37. כנה"י - כנפשו היקרה
38. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אלול תרע"ג - יפו **נמען:** ד"ר יעקב טהון

הרב קוק מודה על הסיוע לתיקון היבול בחוות. הרב קוק מבקש שבזמן הגמר יודיעו ממרחביה לרב מרקוס בחיפה, ומכנרת ודגניה לרב קליערס בטבריה, כדי שישלחו ממונים לעשר. הרב קוק מבקש מאה פרנק להוצאות, ושיתקינו מקווה כשר בבית המרחץ במרחביה.

עיקרי הדברים

- עישור במרחביה, כנרת ודגניה.
- מקווה במרחביה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו אלול תרע"ג[4]

אדון נעלה ונכבד מר ד"ר[5] טהון [ד"ר יעקב טהון, סגנו של רופין ב"משרד הארצישראלי"] נ"י[6], שלו.

אדוני החביב,

אתכבד להביע לכ'[7] את רגשי תודתי על הסיוע אשר נתן לנו בעבודת תקון יבול החוות ע"י[8] שלוחנו הרב ר'[9] בנציון נ"י.

כעת אבקשו לכתוב למרחביה, כנרת ודגניה, אשר בעת היות שם השליח הרב הנ"ל[10], עוד לא היתה התבואה מוכנה, שבזמן גמר מלאכת התבואות יואילו להודיע ממרחביה להרב ר"ב מרקוס מחיפה, [הרב ברוך מרקוס; ראו (כרך ב', אגרת תקפ)] ומכנרת ודגניה להרב ר"מ[11] קליערס מטבריא, [הרב משה קליערס, רבה של טבריה] והרבנים הנ"ל ישלחו את הממונים לתקן את התבואה כדין תוה"ק[12], למען יהיה יבול אחינו באה"ק[13] כשר לכל ישראל.

כן ייטיב נא למסור סך מאה פרנק להרב ר"ב המוכ"ז[14], בעד הוצאות הממונים מחיפה ומטבריא.

גם זאת אדרוש מכבודו לתקן בבית המרחץ שבמרחביה מקוה-טהרה כשרה כדת, וזה יעלה כעת להוצאה קטנה, כמדומה רק מאה פרנק או מעט יותר ומה טוב היה אם יכבדני כבודו בבקורו, לקחת דברים בענין נכבד זה פא"פ[15].

ברגשי כבוד וברכת השנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ד"ר - דוקטור

6. נ"י - נרו יאיר
7. לכ' - לכבוד
8. ע"י - על ידי
9. ר' - רבי
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. ר"מ - ראש מתיבתא
12. תוה"ק - תורתנו הקדושה
13. באה"ק - בארץ הקודש
14. המוכ"ז - המוסר כתב זה
15. פא"פ - פנים אל פנים

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תר

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז אלול תרע"ג - יפו **נמען:** יושבי מושבות הגליל העליון והתחתון

תודה לוועדים ולמתיישבים על היחס לשליח, הרב בן ציון ידלר, ועל החלטותיהם לתיקון תרומות ומעשרות, כמו ביהודה. 'מי יתן לי זרועות עולם... ואחבקכם באהבה'. הרב קוק מבקש שהממונים יעבדו באמונה וימסרו תעודות, כדי שיוכל לבשר שהיבול כשר.

עיקרי הדברים

- תודה למושבות הגליל.
- תעודות כשרות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז אלול תרע"ג[4] [כ"ז באלול תרע"ג (1913)]

תודה וברכה,

ממעמקי לב, אביע בזה את תודתי העמוקה, לאחינו היקרים, אהובי נפש, יושבי המושבות אשר בגליל העליון ובגליל התחתון ת"ו, אשר הראו רגשי כבוד וידידות נאמנה, לשלוחנו הרב היקר ר'[5] בנציון [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי, שליחו של הרב קוק לתיקון התרומות והמעשרות במושבות; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י[6], שסייר ובקר את המושבות הנכבדות הנ"ל[7], ע"ד[8] תיקון תרומ"ע[9], [תרומות ומעשרות] למען יהיה יבול אחינו באה"ק[10] ת"ו כשר כדת תוה"ק[11], בקיום המצות התלויות בארץ.

ביחוד ראויים הם לתהלה, הועדים הנכבדים וראשיהם, אשר הראו את חבת הקודש וכבוד הדת והיהדות אשר בלבבם הטהור, בעזרתם הרוחנית לצירנו הרב הנ"ל, כאשר יעידו ע"ז[12] החלטותיהם הנכבדות, כמעשה אחינו היקרים בני יהודה ת"ו מאז.

מי יתן לי זרועות עולם, [על פי דברים לג, כז] אחים חביבים, ואחבקכם באהבה. כעת קבלו נא ברצון את תודתי וברכתי בכל לבבי ונפשי, והנני בטוח, כי רוח ד' הטובה, אשר החלה לפעם במחנה החיל המחיה את ארץ תקותנו, תעמוד בכם תמיד, וגם הממונים על תיקון תרומ"ע, אשר בכל מושבה, יעבדו את עבודתם באמונת לב ובסעד תמידי, בחבה וכבוד מצד כבודכם, וישמחונו תמיד בידיעותיהם הנאמנות ע"ד משמרת הקודש, ובתעודותיהם אשר יתנו על כשרות היבול ותיקונו, לכבוד ולתפארת, למען אוכל לבשר את כל אחינו מקרוב ומרחוק, הדורשים לשמי ע"ד מעמד כשרות יבול אחינו בארצנו הקדושה והחביבה, שהכל הוא כשר לכל עם ד' כדת תוה"ק.

הנני חותם ברכתי בברכת השנים, לכולכם חביבי, שנה טובה ומעוטרת, כתיבה וחתימה טובה, שנת רוממות קרן לעם ד' על אדמת קדשו, כנפשכם היקרה ונפש מכבדם השואף לראותם מאושרים בארץ חמדה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אב"ד דעיה"ק יפו והמושבות ת"ו

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ר' - רבי
6. נ"י - נרו יאיר
7. הנ"ל - הנזכר לעיל
8. ע"ד - על דבר
9. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
10. באה"ק - בארץ הקודש
11. תוה"ק - תורתנו הקדושה
12. ע"ז - על זה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' תשרי תרע"ד - יפו **נמען:** הרב בן ציון ידלר

צער גדול על פטירת הרידב"ז. האתרוגים והשקדים מפתח תקווה כבר הוחזקו בהיתר על ידי הרב המקומי, ועד אחד אינו נאמן לאסור. אין להרעיש, אבל להבא רק על ידי המשגיח הקבוע. בפרסום ב'המוריה' יש להוסיף שהשליחות הייתה גם מטעם גדולי ירושלים, ותודה לרבני הגליל.

עיקרי הדברים

- אבל על הרידב"ז.
- אין לאסור בדיעבד.
- להבא - רק משגיח קבוע.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' תשרי תרדע

שלו'[4] וברכה וגמח"ט[5] לכ'[6] ידידי הרב ר'[7] בנציון ידלר נ"י[8].

מפני דכאות הלב מהשבר הגדול אשר השברנו, מסילוקו של אותו צדיק הגאון הרידב"ז[9] [הרב יעקב דוד וילובסקי, הרידב"ז, רב צפת, שנפטר בתרע"ד; בינו לבין הרב קוק הייתה מחלוקת השמיטה, אבל גם אהבה רבה] זצ"ל[10], קשה לישב הדעת ולצאת ידי"ח[11] מכתבים. השי"ת[12] יגדור פרצות עמו ישראל, ברחמיו, ולא ישמע עוד שוד וישבר בגבולנו, [ישעיהו ס, יח] ויגמור לטובה עלינו ועל כל שאר עמו ויראיו לאוי"ט[13].

ע"ד[14] האתרוגים והשקדים מפ"ת[15], [פירות מפתח תקוה, שנחשדו שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות כראוי] קשה לי בדיעבד להחליט איסורם, כיון שעפ"ד[16] אין עד אחד נאמן לחומרא, [שעל פי דין אין עד אחד נאמן לאסור דבר שהוחזק בהיתר] וכבר הוחזקו בהיתר ע"י[17] הרב שם. אע"פ[18] שהבטיח לי הרב משום מהיות טוב לתקן עוד הפעם ע"י המשגיח הקבוע, אבל קשה מאד, אחרי שלא נתמלא הדבר, לעשות הרעשה ע"ז[19], שיהי'[20] נחשב לעלבון. ולהבא ודאי א"א[21] לקבל כ"א[22] ע"י המשגיח הממונה הקבוע.

וע"ד[23] המכתב ב"מורי"" [מכתב שפורסם בעיתון "המוריה" בירושלים] ישר כחו שהזכירני, להזכיר לטובה את אהובינו גדולי עיה"ק[24] ת"ו ורבני הגליל ת"ו שליט"א[25], שנשמט ממני אז בחפזון.

רצו"פ[26] [רצוף פה, מצורף] החלטת ועד חדרה ת"ו. אמנם תיבות "בשנה זו" אין להן משמע כ"כ[27].

והנני חותם בברכה ואה"ר[28] וגמח"ט,

הק' אברהם יצחק ה"ק

באה"ר[29] אדר"ש[30] כבוד מר אביו הרה"ג[31] שליט"א, גמח"ט[32] וכט"ס[33] לאוי"ט.

הנ"ל

אם ידפיס ב"המוריי" יוסיף בזה"ל[34]: "בשליחות גדולי עיקו"ת[35] ירושת"ו[36] ובשליחותי, ואפריון נמטי [ונותנים שבח (ארמית)] לגדולי הרבנים בערי ומושבות הגליל שהחזיקו בידינו ע"י צירנו הנ"ל[37].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. וגמח"ט - וגמר חתימה טובה
6. לכ' - לכבוד
7. ר' - רבי
8. נ"י - נרו יאיר
9. הרידב"ז - הרבי יעקב דוד בן זאב
10. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
11. יד"ח - ידי חובה
12. השי"ת - השם יתברך
13. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
14. ע"ד - על דבר
15. מפ"ת - מפתח תקוה
16. שעפ"ד - שעל פי דברי
17. ע"י - על ידי
18. אע"פ - אף על פי
19. ע"ז - על זה
20. שיהי' - שיהיה
21. א"א - אי אפשר
22. כ"א - כי אם
23. וע"ד - ועל דבר
24. עיה"ק - עיר הקודש
25. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
26. רצו"פ - רצוף / רצופה (מצורף למכתב)
27. כ"כ - כל כך
28. ואה"ר - ואהבה רבה
29. באה"ר - באהבה רבה
30. אדר"ש - אחר דרישת שלום
31. הרה"ג - הרב הגאון
32. גמח"ט - גמר חתימה טובה
33. וכט"ס - וכל טוב סלה
34. בזה"ל - בזה הלשון
35. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
36. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
37. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תריב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' מרחשוון תרע"ד - יפו **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

הרב קוק הודיע שיצא בשבוע הבא למסע למושבות הגליל, דרך הים לחיפה, לפקח על ענייני הדת ולתקן את העישור. הרב קוק מזמין את חברי הוועד לתיקון תרומות ומעשרות ורבני ירושלים להצטרף, ובמיוחד את הרב ד' ה' עפשטיין.

עיקרי הדברים

- החלטה על מסע הגליל.
- הזמנת רבני ירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' מ"ח תרע"ד[4]

כ'[5] רב חביבי, הרב המאוה"ג[6] אוצר תוי"ר[7], רב פעלים לתורה ולתעודה, בישראל וביהודה, מו"ה[8] יונתן בנימין הלוי שליט"א[9] איש הורוויץ. שלו'[10] וברכה באה"ר[11].

אתכבד בזה להודיע לכתר"ה[12] ידי"נ[13] שליט"א, כי החלטתי בעזה"י[14] לעשות את הנסיעה למושבות הגליל ["מסע הרבנים" למושבות הגליל, בחשוון תרע"ד] ת"ו, בשבוע הבע"ל[15] אחר ש"ק[16] אי"ה[17], דרך ים לחיפה, ומשם לערי הגליל ומושבותיהן, לפקח על עניני הדת והיהדות בכלל שמה, ובפרט לשום דרך סלולה בתיקון ענין התרומ"ע[18] ולהציל את הרבים מאיסור טבלים. וכאשר מאז דברנו בזה ע"י[19] צירנו הרב ר"ב ידלר [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי] נ"י[20], חושב הדרת כת"ר[21], ועוד מגדולי עיקו"ת[22] ת"ו, לעסוק יחד עמנו שכם אחד במצוה רבה זו, ביחוד מחברי הועד לתיקון תרומ"ע[23], או איזה מרבני עיה"ק[24], מורי-הצדק שבחלקי עיר עז לנו ת"ו. ע"כ[25] אתכבד להודיע בזה למר שליט"א, את ההחלטה ע"ד[26] הנסיעה. וסדרי הפרטיים, אף כי כבר ערוכים הם עמנו, בכ"ז[27] אחשוך את הדברים עד שנתראה פנים בחדות ד' בעזרתו יתי'[28], ונסדר יחד בהסכמה אחת את סדרי המסע. והבוחר בתורה ובארץ חפץ יעמוד על ימינינו, וחפץ ד' בידינו יצליח. והי'[29] זה שלו' כנה"ר[30] ונפש ידי"ע[31] דוש"ת[32] באה"ר ונאמנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. כדי למעט עבודת הכתיבה, מסתפק אני במכתבי זה, אשר אבטח שיטיב כתר"ה[33] להראות למעלת כבוד גדולי עיקו"ת ת"ו, חברי הועד לתיקון תרומ"ע[34] שליט"א, וביחוד לכ'[35] רב חביבנו הרב המאוה"ג איש חמודות מוהרד"ה[36] עפשטיין שליט"א.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. כ' - כבוד
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. תוי"ר - תורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שלו' - שלום
11. באה"ר - באהבה רבה
12. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
13. ידי"נ - ידיד נפשי
14. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
15. הבע"ל - הבא עלינו
16. ש"ק - שבת קודש
17. אי"ה - אם ירצה השם
18. התרומ"ע - התרומות ומעשרות
19. ע"י - על ידי
20. נ"י - נרו יאיר
21. כת"ר - כבוד תורתו
22. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
23. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
24. עיה"ק - עיר הקודש
25. ע"כ - על כן
26. ע"ד - על דבר
27. בכ"ז - בכל זאת
28. ית' - יתברך
29. והי' - והיה
30. כנה"ר - כנפשו הרמה
31. ידי"ע - ידידו עוז
32. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
33. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
34. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
35. לכ' - לכבוד
36. מוהרד"ה - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ה (למשל: דוד + הלל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד טבת תרע"ד **נמען:** אגודת 'הפרדס' וועד פתח תקווה

יש לסדר את תיקון תרומות ומעשרות במושבה ובמסחר האגודה בירושלים, כדי שלא יהיה מקום לקובלנה על פירות אחינו. הרב קוק שולח את הרב בן ציון ידלר עם הוראות.

עיקרי הדברים

- סידור העישור למסחר.
- שליחות הרב ידלר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ד טבת תרע"ד[2]

לכבוד אגודת ה"פרדס" בפ"ת[3], [אגודת פרדסני פתח תקווה לשיווק פירות הדר] וכבוד ועד המושבה ובראשם כ'[4] ידי"נ[5] הרב המאוה"ג[6] סוע"ה[7] מוהריי"א[8] ציטרון [רבה של פתח תקווה] שליט"א[9] האב"ד[10] יצ"ו[11], שלו'[12] רב עד העולם.

אתכבד להודיע את הדרת כבודם, שהמצב ע"ד[13] תיקון תרומ"ע[14] בכלל במושבה, וביחוד לעניני האגודה הנכבדה ומצב מסחרה בעיר עז לנו בירושלים ת"ו[15], צריך הוא סידור נכון להסיר את כל קובלנה שיוכל כל יראֵ וחרד לדבר ד' לחשוב על דבר היתרון של פירות אחינו החביבים. ואבטח שכל הכחות הנכבדים, הפועלים על שדי ישובנו הקדוש והחביב, יתנו יחד את ידם לכל פעולה רצויה, שמגמתה היא השלטת סחר אחינו וביכור יבולם על כל יבול זר.

למטרה זו שמתי דברים בפי ציר אמונים הרב ר'[16] בנציון יאדלער [המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תקפו)] שי'[17] המומחה לדבר מצד הרוחני והחמרי שיש בזה יחד, ויודע ברור את חפצי ועצתי, איך לבסס את היסוד המסחרי שלנו בשוקי הארץ, ולחבבו גם בחו"ל[18] ברוממות קרן בע"ה[19]. אקוה שיואילו הדרת כבודם להשיב לי ע"י[20] מוכ"ז[21] הרב היקר נ"י[22], שהכל יהיה על צד היותר טוב כחפץ לבב כולנו בעה"י[23].

ברגשי כבוד עמוקים וברכה נאמנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
3. בפ"ת - בפתח תקוה
4. כ' - כבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מוהריי"א - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, א (למשל: יעקב + אברהם) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

10. האב"ד - האב בית דין
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. שלו' - שלום
13. ע"ד - על דבר
14. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
15. ת"ו - תבנה ותכונן
16. ר' - רבי
17. שי' - שיחיה
18. בחו"ל - בחוץ לארץ
19. בע"ה - בעזרת השם
20. ע"י - על ידי
21. מוכ"ז - מוסר כתב זה
22. נ"י - נרו יאיר
23. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** ד"ר ארתור רופין

בקשה לתת גם השנה מכתב לרב בן ציון ידלר לכל המושבות והחוות, לתיקון תרומות ומעשרות, ולממן את הוצאות השליח.

עיקרי הדברים

- תרומות ומעשרות גם בזמן המלחמה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ג אייר תרע"ה[2], ס"ט גאללין

לכבוד האדון המרומם החכם הנעלה מר ד"ר[3] רופין [ארתור רופין, מנהל "המשרד הארצישראלי"] נ"י[4], שלו'[5],

אתכבד בזה לבקש את כבודו שיואיל נא לעשות גם בשנה זו כמדתו הטובה בכל שנה ושנה, בהיותי בקירוב מקום באה"ק[6], לתן מכתב על יד שלוחנו הרב ר'[7] בנציון ידלר [ראו (כרך ב', אגרת תקפו), (כרך ב', אגרת תשלא)] נ"י, לכל המושבות והחוות אשר תחת דגלו, לתן לתקן את היבול כולו בתיקון הפרשת תרומות ומעשרות כדין תוה"ק[8], ואקוה שידע להכיר ולהוקיר את גדולת ערך חובת הקודש של קדושת האמונה והתורה והמצוה, למרות צוק הזמן, ויברכוהו בכל לב כל יראי ד' וחושבי שמו, והנני בזה חותם בברכה,

ברגשי כבוד והוקרה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. כדרכו הטובה תמיד יטיב לתן גם כעת הוצאת השליח הדרושה. הנ"ל[9]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. ד"ר - דוקטור
4. נ"י - נרו יאיר
5. שלו' - שלום
6. באה"ק - בארץ הקודש
7. ר' - רבי
8. תוה"ק - תורתנו הקדושה
9. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשל

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ה – סנט גאלן **נמען:** יושבי מושבות יהודה והגליל

ברכה מרחוק אחרי כמעט שנה. הרב קוק כמה לשוב. הרב קוק מבקש להמשיך את תיקון תרומות ומעשרות על ידי הרב ידלר גם בשנה הקשה. 'ציון אל ירפו ידיך' – כל עיני ישראל נשואות אליהם.

עיקרי הדברים

- געגועים לארץ.
- המשך העישור.
- 'אל ירפו ידיך'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], סט-גאללין, שווייץ, כ"ג אייר העת"ר[2]

מארץ-מרחקים ברכת אהבה וחבת קדש כאש עצורה אקרא לאחי היקרים, מחיי ארץ-חיים ומשובבי נתיבות עם עולם, יושבי מושבות אדמת-הקדש ביהודה ובגליל, ועליהם הועדים הנכבדים העומדים על עבודת החיים והשלו'[3] בנאות-השלו'[4] בארץ-חמדה, תקרת-עולמים לגוי קדוש.

אחי היקרים, בסיסי כל הגיוני ויסודי כל עשתנותי!

שלו' וברכת עולמים!

זה קרוב לשנה, אשר מאת ד' היתה זאת, כי נתרחקתי מארץ-חמדתנו, [הרב קוק יצא לכנס "אגודת ישראל" בגרמניה ונתקע באירופה עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה] בהמון מחשבות, להרים נס בגולה לאחד לבבות להעלות אור חבוי בנשמות שוקקות לעבודת התחיה, תחית עם וארץ, באשיות נצח ואדרת קודש. והנה בין כה וכה קם הסער העולמי, המחולל נוראות בסופתו. והננו עומדים כמהים מצפים לצמח-ד' אשר יצמיח "בעל מלחמות זורע צדקות מצמיח ישועות", [מתוך ברכות קריאת שמע] ורוחי הומה בקרבי מדי יום ביומו: מתי אבוא ואראה, אשוב לארץ-חמדה לראות שלו'[5] אחי האהובים, החלוצים במלאכות-ד', ההולכת ועולה מכל רוחות-החיים ומכל מסבות-העתים להקים דברו החי לעד וקים לנצח, מרוכסי אדמת-נכר אזכרכם אחי, ממעמקי חבתי מעומק חיי אביע לכם ברכתי: ברוכים אתם לד' וברוכים כל מעשיכם בארץ-אבות.

והנה בהיותי עמכם יחד על אדמת-הקדש ראיתי טהר-רוחכם, לשמור, יחד עם עבודת המעשה לכל יבול ארץ-חמדה, את קדש ד' בישראל, וחקי התבואות והפרות, בהפרשת התרומות והמעשרות, כאשר היא שומה ע"פ[6] התורה והמצוה, קבלתם תמיד באהבה וכבוד, ותקותי חזקה שגם בשנה זו, עם כל צוק-עתיה, תהיו אמוצים ברוח טהור, רוח-אמונים המלא חיים ועז-קדש, וע"י[7] ציר-אמונים מאז הרב ר'[8] בנציון ידלר [המגיד הירושלמי, שליחו של הרב קוק לתיקון התרומות והמעשרות במושבות] נ"י[9] תתקנו כל חובות-הקדש כדת תורת-חיים, כסדר אשר כבר הונהג מאתנו זה רבות בשנים בעה"י[10].

והנני חותם בברכת-שלו׳ אחים אהובים ונאמנים, חזקו ואמצו, "ציון, אל ירפו ידיך!" [צפניה ג, טז] דעו את גדולת ערככם, עיני כל ישראל מצפון ומים, ממזרח וממערב, נשואות לדרישת שלומכם ואשרכם, להצלחת מפעליכם ורוממות-כבודכם. וצור ישראל יקום במהרה בעזרת ישראל ויאמץ חילכם וירומם קרנכם לשם ולתפארת, ונזכה בקרוב לשמח בישועת-ד׳ בראיית-פנים של חבה על אדמת-קדשנו וחמדת-חיינו, כנפשכם היקרה ונפש אוהבכם הנאמן, קשור בברית ידידותכם הנאמנה, לעד,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב״ה - ברוך השם
2. העת״ר - השנה תרע״ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. והשלו׳ - והשלום
4. השלו׳ - השלום
5. שלו׳ - שלום
6. ע״פ - על פי
7. וע״י - ועל ידי
8. ר׳ - רבי
9. נ״י - נרו יאיר
10. בעה״י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב בן ציון ידלר

הרב קוק מזרז אותו לא לרפות ולנסוע גם השנה במושבות יהודה והגליל לתקן את העישור.

עיקרי הדברים

- זירוז לשליחות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ג אייר תרע"ה[2], ס"ט-גאללין

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידידי הרב הגדול בתו"י[5] מו"ה[6] בנציון ידלר [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תשכט)] שליט"א[7].

אחדשה"ט[8] באה"ר[9],

באתי בזה לזרז את כת"ר[10] שאל ירף ידיו מעבודתו בקודש, וכמעשהו בכל שנה וביחוד אשתקד יעשה בעזה"י[11] לנסוע במושבות יהודה והגליל ת"ו[12], לתקן את כל יבול הארץ בתיקון הפרשת תרומ"ע[13] כדין תוה"ק[14], ואקוה בעה"י[15] כי בני המושבות יקבלוהו באהבה כמדתם הטובה תמיד, ולמרות העת הקשה יתן ד' בלבבם להתאמץ במצות קדושת אה"ק[16] וחוקי ד' התלויים בה, ומהרה יחיש ד' לחנינו וירים קרן עמו וקרן ארץ חמדתו ונזכה להתראות בחדוה ונועם ד' על אדמת הקודש במהרה בחסדי א' למושעות.

והנני בזה ידידו חותם בכל חותמי ברכות, אסיר תקוות ישועת חומות וחיל בהררי קודש' במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
12. ת"ו - תבנה ותכונן
13. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה

15. בעה"י - בעזרת השם יתברך
16. אה"ק - ארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח מרחשון תר"פ **נמען:** הרב ישראל אבא ציטראן, רב פתח תקוה

על המשגיח לתרומות ומעשרות שנטה 'לצדי דרכים': בגלל ניסיונו לא הורחק לגמרי, אבל מינו עוד ממונה 'שוקט ודובר שלום', ואת הישן הזהירו שלא יחרחר ריב. הרב קוק אינו מתרשל ביסוד 'הסתדרות הרבנים', אלא 'האסון הנורא אשר קראני' (מות בתו) מכביד עליו, 'והנני עדיין כגבר אין אילי'. ועם זאת הרב קוק עובד בהכנה.

עיקרי הדברים

- המשגיח לתרומות ומעשרות.
- ממונה נוסף.
- הסתדרות הרבנים.
- האסון.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ח מ"ח[1] פ'

לכ'[2] ידי"נ הרב הגאון החה"ש[3] מו"ה[4] ישראל אבא ציטראן [רבה של פתח תקווה; ראו (כרך ב', אגרת תרלו)] שליט"א[5]

האב"ד[6] דפתח תקוה ת"ו שלום וברכה מכתב קודש דמר כת"ר[7] ידי"נ[8] שליט"א הגיעני, ומאד נצטערתי על הצער שנצטער מר בענין רב"צ[9] ידלר, [הרב בן ציון ידלר, שהיה ממונה מטעם הרב קוק על תיקון תרומות ומעשרות במושבות; ראו (כרך ב', אגרת תקפו)] וגם פה שמעתי שנטה לצדי דרכים, אבל בהיותי יודע שהטיפול בעניני תיקון תרומ"ע[10] צריך נסיון וזריזות, והוא נתמחה בכך זה כמה שנים, לא מלאני לבי להעבירו לגמרי. ובישוב הדעת עם ידידינו היקרים חברי הבד"צ[11] ומשרד הרבנות דפעה"ק[12], הסכמנו לקחת עוד ממונה איש שוקט ודובר שלו'[13] לעמו. ובמקום שלא יהי'[14] אפשר לשלח את הראשון הישן נשלח את החדש. אקוה שגם כתר"ה[15] חביבי יסכים ע"ז[16] ויעזרנו לתמם את הענין בע"ה[17]. ומה שנוגע להסתדרות הרבנים, תמהני איך עלה ע"ד[18] כתר"ה שהנני מתרשל ביסוד הדבר הקדוש הזה, שכל בנין קדושת האומה באה"ק[19] תלוי בו, אבל הלא יודע מר את האסון הנורא אשר קראני, [ככל הנראה פטירת בתו אסתר יעל, זמן קצר לאחר שובו לארץ] אשר הוגה ד' ביום חרון אפו בעוה"ר[20], והנני עדיין כגבר אין איל, עד אשר ירחמנו השי"ת[21] בזכות הרבים מעודדני לעבוה"ק[22], עבודת ד' ועם קדשו על אדמת הקדש באיחוד כל ת"ח[23] נבוני לב יראי ד' וישרי דרך, ובכל חולשתי ויגון לבבי ל"ע[24], הנני עובד בהכנה הדרושה לענייננו הגדול, ואקוה להודיע פרטי דברים לכתר"ה[25] בע"ה כשיגמלו הדברים קצת, וצור ישראל יכונן את מעשי ידינו למען שמו.

מובן הדבר, שחוץ ממה שלקחנו את הממונה החדש הזהרנוהו להישן, באזהרה גדולה וכפולה, שלא יהין עוד לחרחר ריב ולהתערב בהשאלות הצבוריות בכל פרטיהן וסעיפיהן, ואם לא יקיים, מובן הדבר

שנהי'[26] מוכרחים לטכס עצה איך להעמיד את המצב על מכון השלו'[27] וכבוד הצבור ושלותו, אבל תקותי חזקה בעה"י[28] כי הכל יבא על מקומו בשלו'[29].

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות כנפשו היקרה ונפש ידי"ע[30] דוש"ת[31] באה"ר[32]

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. מ"ח - מרחשון
2. לכ' - לכבוד
3. החה"ש - החיים והשלום
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. האב"ד - האב בית דין
7. כת"ר - כבוד תורתו
8. ידי"נ - ידיד נפשי
9. רב"צ - רבי בן ציון
10. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
11. הבד"צ - הבית דין צדק
12. דפעה"ק - דפה עיר הקודש
13. שלו' - שלום
14. יהי' - יהיה
15. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
16. ע"ז - על זה
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ע"ד - על דבר
19. באה"ק - בארץ הקודש
20. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
21. השי"ת - השם יתברך
22. לעבוה"ק - לעבודת הקודש
23. ת"ח - תלמידי חכמים
24. ל"ע - לא עלינו
25. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
26. שנהי' - שנהיה
27. השלו' - השלום
28. בעה"י - בעזרת השם יתברך
29. בשלו' - בשלום
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
32. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת איב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' שבט תר"פ - ירושלים **נמען:** האיכרים, הכורמים וסוחרי יבול הארץ במושבות

הרב קוק מזכיר את הקשר מימי יפו, כשעודדו את שמירת המצוות התלויות בארץ, וזו גם מה שמחבב את הארץ על שומרי התורה ומרחיב את שוק יבולה. ב"ה, תיקון תרומות ומעשרות, ערלה וכלאים מתקיים בחפץ לב. הרב קוק שולח שוב את הרב בן ציון ידלר, הממונה הראשי על תיקון תרומות ומעשרות, ומבקש לחזק את ידיו ולכבוש את שוקי הארץ ביבול אחינו.

עיקרי הדברים

- זיכרונות מיפו.
- מצוות התלויות בארץ.
- שליחות הרב ידלר.
- יבול הארץ בשוק.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם ת"ו[2], יום ה' לחדש שבט, תר"פ[3]

אחי היקרים מישבי שוממות ארצנו [על פי ישעיהו מט, ח] הקדושה. ובוני חרבותיה, אכרנו וכורמנו יושבי המושבות החביבות, וכל העוסקים בסחר יבול ארץ הקודש, להרחיב מחית עם ד' המתישב על אדמת קדשו תובב"א[4]. שלום וברכה, ברכת עולמים מהר הקודש מציון וירושלים אחים אהובים, מאז אשר חנני צור ישראל וגואלו בחסדו, לעמוד לשרת לפניכם בקודש, בהיות עוד מושבי בעה"ק[5] יפו ת"ו, בתקופת השנים שעברו, לפני תקופת הרת עולם, [לפני מלחמת העולם הראשונה ("הרת עולם", מתפילת ראש השנה)] וסערת המלחמה אשר עברה. היה תמיד דבור של חבה מצוי בינינו, על ידי פגישות לעתים מזומנים. ועל ידי מכתבים ערוכים בכל רגש אמתת עזוז אהבתנו הנאמנה, אהבת עולם אשר לא תשכח, הקשורה בנועם חמדת עז. ידידות ארץ חמדה, ואהבת בניה בוניה מקוממי הריסותיה, וגודרי פרצותיה, משובבי נתיבותיה לשבת. [ישעיהו נח, יב] ודברנו היו תמיד באמנה, להעיר ולעורר אהבת הקודש החתומה בלבבנו בחותם חי וקיים לעד, בדבר שמירת קדושת ארצנו הקדושה ברושם קדשה של המצות התלויות בארץ כתורה וכמצוה, על פי כל דרכי תורה מורשה קהלת יעקב. [דברים לג, ד] ועמדת הקודש הזאת, היא היא גם כן המרהיבה את נפשות עם ד' לאהבת ארץ אבות, והעוזרת להרחבת סחר יבול ארצנו הקדושה בין אחינו הנאמנים לד' ולקדושת התורה ומצותיה, השומרים באהבה ונעימת קודש בגאון ועז.

את חקות הקודש בדבר המצות התלויות בארץ וב"ה[6] שפרץ טהרה בישראל ["פרצה טהרה בישראל" (שבת יג)] על אדמת הקודש, ובחפץ לבב הולכים הם ומתקיימים פקודי ד' הישרים בתיקון תרומות ומעשרות, ערלה וכלאים, [מצוות התלויות בארץ: הפרשת תרומות ומעשרות מהיבול, איסור פירות שלוש השנים הראשונות לנטיעה (ערלה), ואיסור הרכבת מינים (כלאים)] המצות התדיריות כדבר ד' על ישראל עמו על חבל נחלתו. ועתה אחינו החביבים, אשר מאת ד' היתה זאת, ומהפכת העולם ושאון הלאומים הביאו מתוך מחשכיהם קוי אורה

המתוקים, את ערכי צפיות ישועתנו ורשמי תקות הרחבת ישוב ארץ אבות הולכים ומתגלים, בימין ד' רוממה העושה חיל. [תהלים קיח, טז] הנני בזה לחזק את רוחכם הטובה והנאמנה, להוסיף אומץ בטהרת ידיכם הנשואות תמיד קודש לבנות את ארצנו הנשמה. וכמאז כן גם עתה. ביתר שאת וביתר עז, תמלאו ידיכם קודש לד' ולעמו, ולבנין ארץ חמדתו במשמרת הקודש, להרבות ידידות ארץ חמדה כבודה והדרה, ולכבוש את שוקי הארץ במלואם ביבול אחינו משדדי אדמתנו החביבה.

והנני שולח בזה כמאז ציר אמונים, זריז בעבודת הקודש הרב ר'[7] בנציון ידלר, הממונה הראשי לפקוח תקון תרומת ומעשרות, והמצות התלויות בארץ בכלל באה"ק[8]. תכון עתירתי אחי האהובים לחזק ולאמץ את ידי צירנו. להדר ולפאר את כבוד ארצנו הקדושה, ולרומם ולכבד את עובדיה ומישביה לעיני כל עם ד' הגוי כולו. גוי קדוש שומר אמונים ע"י[9] שמירת המצות התלויות בארץ כדת תוה"ק[10]. חזקה היא תקותנו, כי מהרה ישיב ד' את שבות אהלי יעקב כימי עולם וכשנים קדמוניות. ומלך ביפיו. וכהן על כסאו. ארמון על משפטו. ועם ד' שוכן לבטח בארצו, תחזינה עינינו, ושב יעקב ושאנן ואין מחריד. [ירמיהו ל, י] והיה זה שלו'[11] וברכת ד' מקודש, עליכם אחי היקרים. יברך ד' חילכם, ושדי תנובות [שדות תנובה] ימלאו ברכה עד בלי די, כנפשכם היקרה ונפש הקשור באהבתכם.

החותם בברכת ישועת חומות וחיל במהרה בימינו אמן

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עובד לעם קדוש על אדמת הקודש, החונה פה עיה"ק[12] ירושלים תובב"א[13]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
5. בעה"ק - בעיר הקודש
6. וב"ה - וברוך השם
7. ר' - רבי
8. באה"ק - בארץ הקודש
9. ע"י - על ידי
10. תוה"ק - תורתנו הקדושה
11. שלו' - שלום
12. עיה"ק - עיר הקודש
13. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן